

Από τους
αποτυχημένους αγώνες
ενάντια
στην «κρίση χρέους»,
δηλαδή την υποτίμηση
της εργασιακής
δύναμης...

στην «κινεζοποίηση» των
εργασιακών σχέσεων;

ΥΛΙΚΟ

για την

εκδήλωση-συζήτηση

**με γερμανό σύντροφο για αγώνες ενάντια
στο κινέζικο κεφάλαιο στην Κίνα και αλλού,
την ανάπτυξη του στην Ελλάδα και το
χαρακτήρα της εδώ κρίσης**

ΒΙΛΛΑ ΖΩΓΡΑΦΟΥ,
8 ΙΟΥΝΙΟΥ 2013

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΑΡΙΑΣ

<http://www.tapaidiatisgalarias.org/>

email: tptg@tptg.gr

T.Θ. 76149 T.K. 17110 NEA ΣΜΥΡΝΗ ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1. Καταγράφοντας ήττες**
- 2. Μίλα μου κινέζικα: το νέο “success story” του ελληνικού κράτους;**
- 3. Αριστερά Αδιέξοδα ή Καταστρεπτική Κριτική;**
- 4. 10 Παράγραφοι Εναντίον 1 Σάπιου Μήλου (της Apple) – ιδουλεία στη Foxconn**

Καταγράφοντας ήττες

Οι μορφές που πήρε τόσο η κρίση των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα όσο και η διαχείρισή της από το πολιτικό προσωπικό του κεφαλαίου εκφράζουν τις αντιφάσεις που συσσωρεύονταν τα τελευταία 20 χρόνια σε όλα τα επίπεδα του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού αλλά και τις αντιφάσεις της διαδικασίας της λεγόμενης «ευρωπαϊκής ενοποίησης».

Στην ιδεολογική σφαίρα των οικονομικών μεγεθών η καπιταλιστική κρίση εκδηλώθηκε ως «κρίση ανταγωνιστικότητας» και ως «κρίση του δημόσιου χρέους». «**Κρίση ανταγωνιστικότητας**» γιατί η εκμετάλλευση του προλεταριάτου δεν αποδείχθηκε επαρκής σε σχέση με την πορεία της παραγωγικότητας της εργασίας, την υιοθέτηση του ακριβού κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος και τη δυνατότητα των καπιταλιστών στην Ελλάδα να διατηρούν υψηλά περιθώρια κέρδους μέσω της διατήρησης των τιμών σε υψηλά επίπεδα. Για να το πούμε πιο αναλυτικά, η πορεία της παραγωγικότητας ως προς τους μισθούς δεν μπόρεσε να αντισταθμίσει την αύξηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας που επέφερε η υιοθέτηση του ευρώ λόγω της υψηλής συναλλαγματικής του ισοτιμίας και, μάλιστα, από το 2005 μέχρι και το 2008 οι μισθοί αυξήθηκαν πιο γρήγορα από την παραγωγικότητα πράγμα που αύξησε ακόμα περισσότερο το κόστος εργασίας. Από την άλλη μεριά, από το 2005 και μετά, οι καπιταλιστές μπορούσαν να αντισταθμίζουν τις αρνητικές επιπτώσεις της αύξησης του κόστους εργασίας στην κερδοφορία τους μέσω της αύξησης των τιμών καθώς η εσωτερική ζήτηση παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα λόγω της εισροής φτηνού πιστωτικού χρήματος που τροφοδοτούσε την κατανάλωση, τις κρατικές δαπάνες και την ανάπτυξη του οικοδομικού τομέα. Το αποτέλεσμα ήταν η μεγάλη μείωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

Η κρίση εκμεταλλευσιμότητας δεν ήταν μόνο έκφραση της προλεταριακής ανυποταξίας και της πληθώρας ανοιχτών ή υπόγειων αγώνων σε όλες τις σφαίρες της καπιταλιστικής κοινωνίας αλλά και αποτέλεσμα του πελατειακού-κορπορατιστικού πλέγματος κράτους-συνδικάτων-αφεντικών που σχηματίστηκε μετά το 1981 ως μορφή ενσωμάτωσης των ταξικών αγώνων της μεταπολίτευσης καθώς το πελατειακό σύστημα αποτελεί παράγοντα χαμηλής παραγωγικότητας λόγω της χαλάρωσης της πειθαρχικής λειτουργίας της διοίκησης, κατά κύριο λόγο στο δημόσιο τομέα. Έτσι, οι καπιταλιστές μπόρεσαν να διατηρήσουν μόνο προσωρινά την κερδοφορία τους σε υψηλά επίπεδα.

«**Κρίση δημόσιου χρέους**» γιατί οι απόπειρες περικοπής του έμμεσου μισθού δεν ήταν επαρκώς επιτυχείς (βλ. π.χ. το νομοσχέδιο Γιαννίτση και τις πολλαπλές νομοθετικές πρωτοβουλίες σε σχέση με το ασφαλιστικό) αφού οι κοινωνικές δαπάνες αυξάνονταν συνεχώς από το 2000 μέχρι το 2008 ενώ ταυτόχρονα η φορολογία επί των κερδών του κεφαλαίου μειωνόταν διαρκώς. Και σε αυτή την περίπτωση, οι δημόσιες δαπάνες μπορούσαν για κάποιο διάστημα να αυξάνονται στη βάση της εισροής φτηνού πιστωτικού χρήματος στα πλαίσια της υιοθέτησης του ευρώ.

Το ξέσπασμα της παγκόσμιας ύφεσης το 2008 οδήγησε σε όξυνση όλων αυτών των αντιφάσεων. Η ελληνική οικονομία οδηγήθηκε σε βαθιά ύφεση, η κερδοφορία καταβαραθρώθηκε ενώ το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών, το δημόσιο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος εκτινάχθηκαν. Την κατάσταση χειροτέρεψαν το 2009 οι χειρισμοί της κυβέρνησης Παπανδρέου που έδωσαν τη δυνατότητα κερδοσκοπικών τοποθετήσεων στα κρατικά ομόλογα με τις ανακοινώσεις περί χαλκευμένων στατιστικών στοιχείων, περί διαφθοράς της ελληνικής κοινωνίας, κλπ., αλλά και η πολιτική που ακολούθησε η ΕΚΤ προκειμένου, υποτίθεται, να στηρίξει τα κρατικά ομόλογα των χωρών της περιφέρειας (βλ. στήριξη κρατικών ομολόγων μέχρι ενός συγκεκριμένου ποσού) και που στην πράξη, ωστόσο, ενθάρρυνε τις κερδοσκοπικές επιθέσεις εναντίον τους. Ωστόσο, οι χειρισμοί αυτοί δεν ήταν τυχαίοι: τόσο το ελληνικό όσο και το ευρωπαϊκό πολιτικό προσωπικό του κεφαλαίου είδαν

στην κρίση την ευκαιρία να εφαρμόσουν μια σκληρή πολιτική «**εσωτερικής υποτίμησης**» με στόχο την αποσύνθεση της ισχύος της εργατικής τάξης στην Ελλάδα και την απαξίωση, ή και καταστροφή, των μη παραγωγικών κεφαλαίων.

Η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης που ακολουθήθηκε μέσα από το μηχανισμό των μνημονίων μπορεί να χαρακτηριστεί ως **πολιτική απαξίωσης κεφαλαίου**. Τα βασικά συστατικά της είναι η συντριπτική μείωση του άμεσου και του έμμεσου μισθού που έχει οδηγήσει σε μείωση της αξίας της εργασιακής δύναμης, η τεράστια αύξηση του εφεδρικού στρατού των ανέργων και όλων των μορφών της ανεργίας που συμπιέζουν περαιτέρω τους μισθούς και συμβάλλουν στην πειθάρχηση και την εντατικοποίηση της εργασίας όσων συνεχίζουν να έχουν δουλειά, μια νέα διαδικασία πρωταρχικής συσσώρευσης μέσω των ιδιωτικοποιήσεων, η αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης της εργατικής τάξης και η εγκαθίδρυση μόνιμων μηχανισμών λιτότητας. Τα μέτρα στο οικονομικό πεδίο συνδυάζονται με τη συγκρότηση ενός σιδηρόφρακτου κράτους έκτακτης ανάγκης στο οποίο οι κοινωνικοί και ταξικοί αγώνες καταστέλλονται και ποινικοποιούνται ενώ αντιθέτως το κεφάλαιο αποκτά την ελευθερία να παραβιάζει την αστική –ακόμη και τη συνταγματική– νομιμότητα, προκειμένου να εκμεταλλευτεί με τον πιο αποδοτικό και πρόσφορο τρόπο την εργατική τάξη και τη φύση. Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν η συνέχιση και το βάθεμα της ύφεσης, η προώθηση της καταστροφής εκατοντάδων χιλιάδων μικρών επιχειρήσεων και η προλεταριοποίηση μεγάλου κομματιού των μικροαστών και, τέλος, η συγκεντροποίηση του κεφαλαίου, ειδικά στον τραπεζικό τομέα.

Η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης είναι και η ίδια αντιφατική αφού αν η διαδικασία της λεγόμενης «προσαρμογής μισθών και τιμών» διαρκέσει περισσότερο από όσο αρχικά σχεδιαζόταν μπορεί να οδηγήσει σε καταστροφή κερδοφόρων επιχειρήσεων και σε μη αναστρέψιμη υποβάθμιση της εργασιακής δύναμης λόγω της μακροχρόνιας ανεργίας. Είναι όμως φανερό ότι η κυρίαρχη φράξια του ελληνικού αλλά και του ευρωπαϊκού κεφαλαίου είναι αποφασισμένη να την ακολουθήσει μέχρι το τέλος, παρά τις όποιες «αστοχίες» ως προς τους αρχικούς σχεδιασμούς για τη διάρκειά της, παρά την παρατεταμένη ύφεση και την προοπτική μιας εξαιρετικά βραδείας ανάκαμψης, καθώς το **διακύβευμα** για το κεφάλαιο είναι η ανασυγκρότηση του κυκλώματος της καπιταλιστικής συσσώρευσης επί νέων βάσεων εγκαταλείποντας το προηγούμενο πελατειακό-κορπορατιστικό καθεστώς ενσωμάτωσης της εργατικής τάξης, αποδομώντας το περιορισμένο κράτος πρόνοιας και αποσυνθέτοντας την διαπραγματευτική ισχύ της εργατικής τάξης. Ο μόνος παράγοντας που θα μπορούσε να την ανατρέψει θα ήταν η ανάπτυξη ενός πραγματικά επικίνδυνου προλεταριακού κινήματος που θα έβαζε την προοπτική της κατάργησης των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων.

Η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης συνάντησε τα 2 πρώτα χρόνια της εφαρμογής της σημαντικές αντιστάσεις μέσα από τις απεργιακές κινητοποιήσεις ενάντια στις απολύσεις σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, το κίνημα των πλατειών και των συνελεύσεων γειτονιάς, το κίνημα της άρνησης πληρωμών από τα κάτω, τις μαζικές διαδηλώσεις στις πολυάριθμες γενικές απεργίες και μια σειρά από επιμέρους εργατικούς αλλά και φοιτητικούς αγώνες. Σήμερα, ενάμιση χρόνο μετά το κύκνειο άσμα της 12 Φλεβάρη 2012 που σήμανε και το τέλος των μαζικών διαδηλώσεων στο κέντρο της Αθήνας πρέπει να παραδεχτούμε ότι οι αγώνες της προηγούμενης περιόδου απέτυχαν να ανατρέψουν την ακολουθούμενη πολιτική παρά τις καθυστερήσεις που επέφεραν στην εφαρμογή μιας σειράς μέτρων. Είναι εξαιρετικά κρίσιμο να αναζητηθούν οι αιτίες αυτής της αποτυχίας για όσους από εμάς ενδιαφερόμαστε για την κατάργηση και το ξεπέραςμα του άθλιου κόσμου του κεφαλαίου.

Η κύρια αιτία για την αποτυχία των απεργιακών αγώνων έχει να κάνει με το γεγονός ότι είτε μιλάμε για τις γενικές απεργίες της ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ είτε μιλάμε για επιμέρους αγώνες σε επίπεδο κλάδου ή επιχείρησης, οι απεργιακές κινητοποιήσεις παρέμειναν υπό τον έλεγχο των συνδικάτων. Οι μεν 24ωρες και 48ωρες γενικές απεργίες λειτούργησαν κυρίως ως εκτόνωση και είχαν στις περισσότερες περιπτώσεις περιορισμένη συμμετοχή παρά το γεγονός ότι πραγματοποιήθηκαν διαδηλώσεις με πρωτοφανή μαζικότητα εντός των οποίων εκδηλώθηκαν

εξεγερσιακές πρακτικές στις οποίες συμμετείχαν σημαντικά κομμάτια των διαδηλωτών. Οι δε αγώνες σε κλαδικό ή επιχειρησιακό επίπεδο έμειναν στις περισσότερες περιπτώσεις απομονωμένοι. Δεν δημιουργήθηκαν αυτόνομες μορφές οργάνωσης των απεργών που θα μπορούσαν να ξεπεράσουν τη λογική της ανάθεσης, την προσκόλληση στην αστική νομιμότητα και τους κλαδικούς / συντεχνιακούς διαχωρισμούς που αναπαράγουν τα συνδικάτα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως π.χ. στη μεγάλη απεργία της Χαλυβουργίας, τα πράγματα ήταν ακόμη χειρότερα αφού ο αγώνας ελεγχόταν από το ΚΚΕ.

Το κίνημα των πλατειών, με κύρια έκφρασή του την κατάληψη της Πλατείας Συντάγματος που κράτησε 2 μήνες, έδειχνε να δίνει προοπτική ξεπεράσματος των συντεχνιακών λογικών, προοπτική αμφισβήτησης των πολιτικών κομμάτων της αριστεράς ως αλλοτριωτικών μορφών αντιπροσώπευσης της εργατικής τάξης αλλά και του πολιτικού συστήματος στο σύνολό του. Εντούτοις, παρέμεινε στο επίπεδο της πολιτικής διαμαρτυρίας και του αιτήματος για «πραγματική δημοκρατία» παρά το ρόλο που έπαιξε στο κάλεσμα των απεργιών ενάντια στο μεσοπρόθεσμο και την οργάνωση των συγκρούσεων με τις δυνάμεις της καπιταλιστικής τάξης τον Ιούνιο του 2011. Ο μηχανισμός του ΣΥΡΙΖΑ και άλλων οργανώσεων της αριστεράς συμμετείχε ινκόγκνιτο στις βασικές οργανωτικές ομάδες και με αυτόν τον τρόπο κατάφερε σε μεγάλο βαθμό να κυριαρχήσει πάνω στο περιεχόμενο και τις μορφές του αγώνα προωθώντας μια εθνικιστική ιδεολογία αριστερής απόχρωσης περί «εθνικής ανεξαρτησίας», «παραγωγικής ανασυγκρότησης της ελληνικής οικονομίας», «διαγραφής του επαχθούς κομματιού του χρέους», κλπ. Γι' αυτό τον λόγο άλλωστε ανεχόταν τους δεξιούς εθνικιστές που έκαναν ανενόχλητοι την προπαγάνδα τους στην πάνω πλευρά της πλατείας ανάμεσα στον κόσμο που συγκεντρωνόταν εκεί, εργάτες και μικροαστούς που διαμαρτύρονταν έχοντας ήδη εθνικιστικές αντιλήψεις δεξιάς απόχρωσης. Επιπλέον, ο συγκεκριμένος μηχανισμός έκανε ό,τι μπορούσε για να περιορίσει τον αγώνα σε καθαρά συμβολικό επίπεδο, υπονομεύοντας τις όποιες πρακτικές προτάσεις έγιναν για την επέκταση του αγώνα, ενώ προωθούσε την προβοκατορολογία ενάντια στα κομμάτια που συγκρούονταν με τις δυνάμεις της τάξης στις μαζικές διαδηλώσεις που έγιναν εκείνη την περίοδο.

Η κυριαρχία του εθνικιστικού λόγου μέσα στο κίνημα των πλατειών σχετίζεται άμεσα με την εκλογική κεφαλαιοποίηση των αγώνων ενάντια στη μνημονιακή πολιτική του κεφαλαίου είτε μιλάμε για την άνοδο του ΣΥΡΙΖΑ που έγινε αξιωματική αντιπολίτευση, είτε μιλάμε για τη δημιουργία των Ανεξάρτητων Ελλήνων και την άνοδο της Χρυσής Αυγής. Ένα μεγάλο κομμάτι της εργατικής τάξης και των μικροαστών εναπόθεσε τις ελπίδες του σε μια διακυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ. Ταυτόχρονα, το δεξιό κομμάτι που συμμετείχε στην πάνω πλατεία και επικαλείτο τον «πραγματικό πατριωτισμό ενάντια στους προδότες, κλπ», χωρίς να έχει αρχικά κάποια πολιτική αντιπροσώπευση ενσωματώθηκε σταδιακά από τους Ανεξάρτητους Έλληνες και τη Χρυσή Αυγή, με τη δεύτερη να προωθείται συντεταγμένα από τα μίντια, συγκεκριμένους καπιταλιστές, ένα κομμάτι της εκκλησίας και το κράτος. Έτσι, την απονομιμοποίηση του πολιτικού συστήματος που ήταν κυρίαρχη πριν 2 χρόνια τη διαδέχτηκε η συγκρότηση νέων πολιτικών μορφωμάτων οδηγώντας ουσιαστικά στην **επανανομιμοποίησή του**.

Η ευθύνη ενός σημαντικού κομματιού του αντιεξουσιαστικού χώρου είναι σημαντική για την πορεία που πήρε το κίνημα των πλατειών καθώς απείχε από τις διαδικασίες ή ήταν ανοιχτά εχθρικό προς αυτές με τη δικαιολογία ότι είχε μικροαστική σύνθεση, ότι ήταν απολίτικο ή ότι ανεχόταν τους φασίστες.

Με πρόσφατη την εμπειρία του φιάσκου της απεργίας της ΟΛΜΕ είναι αναγκαίο να κάνουμε κάποιες τελευταίες επισημάνσεις σχετικά με τα συνδικάτα. Είναι δεδομένη η άποψη ότι στις σημερινές συνθήκες το κράτος δεν χρειάζεται πια τα συνδικάτα καθώς επιτίθεται στη διαπραγματευτική ισχύ της εργατικής τάξης και καταργεί τις συλλογικές συμβάσεις. Ωστόσο, η εμπειρία της αποφασισμένης αλλά ουδέποτε πραγματοποιηθείσας απεργίας των καθηγητών αποδεικνύει το αντίθετο: τα συνδικάτα είναι θεσμός συνδιαχείρισης και αναπαραγωγής της εργατικής τάξης εντός του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και υπό αυτή την έννοια

προσαρμόζονται στις εκάστοτε συνθήκες της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Αν σε περιόδους καπιταλιστικής ανάπτυξης εμφανίζονται ως οι «παράγοντες» που οδηγούν την εργατική τάξη σε «κατακτήσεις», σε περιόδους κρίσης εμφανίζονται ως οι εγγυητές της εξασφάλισης «λιγότερων» απωλειών. Στην περίοδο που διανύουμε είναι απαραίτητα για το κράτος προκειμένου να διαμεσολαβούν, να ελέγχουν και τελικά να υπονομεύουν την οργή και τη δυσαρέσκεια, όπως π.χ. αυτή εκφράστηκε με τις 13.000 ψήφους των εκπαιδευτικών υπέρ μιας απεργίας που θα έσπαγε την επιστράτευση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση αποδεικνύεται άλλωστε ότι δεν παίζει ρόλο ποια παράταξη έχει την ηγεσία, αφού έχουν όλες την ίδια ευθύνη για τη μη υλοποίηση της απόφασης των Γενικών Συνελεύσεων. Ακόμα και αν τέτοιες λοβιτούρες μπορεί να οδηγήσουν στην απονομιμοποίησή τους απέναντι στη βάση, έχουν ακόμη δυνατότητες και πεδίο διαμεσολάβησης που μπορεί να κυμαίνεται από υποσχέσεις για συντεχνιακές διευθετήσεις που σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί και να πραγματοποιηθούν (βλ. τις θέσεις του Δακίτη Προέδρου της ΟΛΜΕ περί αλλαγής των όρων για την υποχρεωτική αργία των εκπαιδευτικών στη βάση ότι αν ισχύσει για τους εκπαιδευτικούς ό,τι θα ισχύσει για τον υπόλοιπο δημόσιο τομέα, οι καθηγητές θα αναγκαστούν να βάζουν σε όλους τους μαθητές είκοσι υπό την απειλή των καταγγελιών) μέχρι διαβήματα σε περιπτώσεις ΕΔΕ, συμφωνίες για μείωση μισθών αντί απολύσεων (βλ. τη συμφωνία της ΟΤΟΕ για μείωση μισθών ύψους 9,5% προκειμένου να μη γίνουν απολύσεις), υποσχέσεις για κάλυψη των ψηφοφόρων στις απολύσεις που θα έρθουν μέσω αξιολόγησης, κλπ. Πως θα μπορούσαν άραγε οι θεσμοί πάνω στους οποίους στήθηκε η πελατειακού τύπου αφομοίωση της εργατικής τάξης και ο διαχωρισμός της να παίζουν ξαφνικά ένα διαφορετικό ρόλο; Στο βαθμό που εργαζόμαστε μέσα σε χώρους όπου λειτουργούν συνδικάτα, δεν μπορούμε παρά να συμμετέχουμε στις Γενικές Συνελεύσεις με στόχο τη λήψη αγωνιστικών αποφάσεων και την οργάνωση των κινητοποιήσεων. Αν όμως θέλουμε πραγματικά να πετύχουμε κάτι απέναντι στην προσαγωγή του κεφαλαίου είναι αναγκαίο να τα ξεπεράσουμε και να συγκροτήσουμε αυτόνομες μορφές οργάνωσης μέσα και ενάντια στα συνδικάτα, οι οποίες θα προωθήσουν την ανάπτυξη πραγματικών δεσμών αλληλεγγύης, συντροφικότητας, οι οποίες θα προωθήσουν το σπάσιμο της λογικής της ανάθεσης και το ξεπέραςμα των συντεχνιακών διαχωρισμών. Καλώς ή κακώς, η ανατροπή της πολιτικής εσωτερικής υποτίμησης είναι εφικτή μόνο μέσα από ένα συνολικό αγώνα ενάντια στο κεφάλαιο και το κράτος του.

Η πολιτική της «εσωτερικής υποτίμησης», όπως κωδικοποιείται η ταξική επίθεση απ' το κράτος και το κεφάλαιο τα τελευταία χρόνια, συνοδεύεται και από συστηματική προπαγάνδα περί «επερχόμενης ανάπτυξης», αιχμή της οποίας υποτίθεται ότι είναι η «εισβολή» κινέζικου κεφαλαίου. Θα επικεντρώσουμε λοιπόν στη συνέχεια στις μορφές ανάπτυξης του κινέζικου κεφαλαίου στην Ελλάδα για να αποδομήσουμε τη γλώσσα της κυριαρχίας περί «ανάπτυξης» και να αναδείξουμε την επιδείνωση των σχέσεων εκμετάλλευσης κωδικοποιώντας την ως «κινεζοποίηση».

Μίλα μου κινέζικα: το νέο “success story” του ελληνικού κράτους;

Το Κινέζικο κεφάλαιο έρχεται στην Ελλάδα...

“Οι καλοί φίλοι είναι εκεί για να βοηθήσουν όταν κάποιος έχει μελάδες”

Ο κινέζος πρωθυπουργός Wen Jiabao συναντώντας τον Γ. Παπανδρέου στην Αθήνα (2011)

Ενώ οι ροές κινεζικών κεφαλαίων στις χώρες του κέντρου της Ευρωζώνης αφορούν κυρίως εξαγωγές εταιρειών εντάσεως κεφαλαίου (υψηλή τεχνογνωσία, προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας), ενώ οι κινεζικές επενδύσεις στην Αφρική σχετίζονται κυρίως με την εξαγωγή και επεξεργασία πολύτιμων μετάλλων καθώς και με εντατικές αγροτικές καλλιέργειες, οι κινεζικές επενδύσεις στην Ελλάδα κατευθύνονται κυρίως στις υποδομές, όπως λιμάνια, σταθμοί εμπορευματοκιβωτίων (containers), αεροδρόμια. Με αυτό τον τρόπο φαίνεται να συγκροτείται μία «πύλη εισόδου» για τη μεταφορά εμπορευμάτων της γοργά αναπτυσσόμενης εξαγωγικής βιομηχανίας της Κίνας προς τις ευρωπαϊκές χώρες.

Αναμφίβολα η πιο γνωστή κινέζικη επένδυση στην Ελλάδα είναι η εκμίσθωση από την Cosco της προβλήτας Νο 2 στο λιμάνι του Πειραιά, μια επένδυση που συνάντησε τη σθεναρή αντίδραση των λιμενεργατών, οι οποίοι και προχώρησαν σε απεργία για να τη σταματήσουν δίχως όμως τελικά να τα καταφέρουν. Το συμβόλαιο που τελικά υπογράφηκε μεταξύ ΟΛΠ (Οργανισμός Λιμένος Πειραιά) και Cosco προβλέπει διάρκεια εκμίσθωσης τριάντα ετών (δηλαδή έως το 2039) με δυνατότητα επέκτασης για πέντε ακόμη χρόνια. Από το 2010 η Cosco έχει επίσης εκμισθώσει και διαχειρίζεται την προβλήτα Νο 3, που βρίσκεται στο Νέο Ικόνιο, στο Πέραμα, την οποία έχει ξεκινήσει να αναβαθμίζει (βλ. τοποθέτηση ειδικού εξοπλισμού όπως νέες μεγαλύτερες γερανογέφυρες, έργα αύξησης της χωρητικότητας έτσι ώστε οι δύο προβλήτες να διαχειρίζονται ταυτόχρονα φορτία όγκου έως 3,7 εκατ. TEU¹) με στόχο να ξεκινήσει την εκμετάλλευσή της τον Ιούλιο του 2013.

Οι παραπάνω επενδύσεις στις λιμενικές υποδομές συνδέονται με την πρόσφατη συμφωνία μεταξύ Cosco, Hewlett-Packard και ΤΡΑΙΝΟΣΕ,² σύμφωνα με την οποία η Cosco θα προωθεί τα προϊόντα της HP από τον Πειραιά στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης (αρχικά στην Τσεχία, αλλά και στη Μακεδονία, τη Βουλγαρία, τη Σερβία, τη Ρουμανία, την Κροατία, τη Σλοβενία, την Αυστρία, τη Σλοβακία, την Ουγγαρία), μέσω του διαμετακομιστικού κέντρου του ΟΣΕ στο Θριάσιο Πεδίο.³ Σύμφωνα με δημοσιεύματα, παρόμοιες συμφωνίες με μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες όπως η Lenovo, η LG, η ZTE (τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός), η Huawei (τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός) και η Samsung βρίσκονται στα σπάργανα, ενώ άλλες μεγάλες πολυεθνικές όπως η IKEA, η Dell, η Sony και η Hyundai έχουν εκδηλώσει ανάλογο ενδιαφέρον. Τα εμπορευματοκιβώτια θα μεταφέρονται στον τελικό προορισμό τους μέσω σιδηροδρομικού δικτύου καθώς πρόσφατα (Φεβρουάριος 2013) εγκαινιάστηκε νέα σιδηροδρομική γραμμή μήκους 17 χλμ, η οποία ενώνει το εμπορικό

¹ TEU ή «Twenty-foot Equivalent Unit», που σημαίνει «ισοδύναμη μονάδα 20 ποδιών», είναι μονάδα μέτρησης της χωρητικότητας εμπορευμάτων. Πολύ συχνά χρησιμοποιείται για να δηλώσει τη χωρητικότητα των ειδικών πλοίων που μεταφέρουν εμπορευματοκιβώτια ή των τερματικών σταθμών εμπορευματοκιβωτίων. Βασίζεται στον όγκο ενός εμπορευματοκιβωτίου τύπου intermodal, το οποίο έχει διαστάσεις 6,1m (ή 20 πόδια) x 2,44m.

² Η ΤΡΑΙΝΟΣΕ Α.Ε. ιδρύθηκε το 2005 ως θυγατρική της εταιρείας ΟΣΕ Α.Ε. με σκοπό την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς επιβατών και εμπορευμάτων. Σήμερα λειτουργεί ως ανεξάρτητη από τον Όμιλο ΟΣΕ εταιρεία του ελληνικού δημοσίου και διαχειρίζεται τις εμπορευματικές και επιβατικές σιδηροδρομικές μεταφορές στην Ελλάδα, λειτουργώντας προαστιακά, εθνικά και περιφερειακά δρομολόγια.

³ Το Θριάσιο Εμπορευματικό Κέντρο είναι μία πολύ μεγάλη και σημαντική επένδυση του ελληνικού κράτους, συνολικού προϋπολογισμού 260 εκατ. ευρώ, που θα περιλαμβάνει όταν ολοκληρωθούν όλες οι εργασίες: σταθμό εμπορευματοκιβωτίων, εμπορικό σταθμό, αποθήκες εμπορευμάτων, δέσμη γραμμών για απόθεση βαγονιών με επικίνδυνα φορτία, πλυντήρια, τελωνείο, καθώς και όλες τις απαραίτητες εγκαταστάσεις για την εξυπηρέτηση των παραπάνω δραστηριοτήτων σε έκταση που θα φτάνει τα 2.200 στρέμματα.

λιμάνι στο Ν. Ικόνιο με το Θριάσιο Πεδίο, ένα έργο με προϋπολογισμό που άγγιξε τα 145 εκατ. ευρώ. Μέσω των κρατικών επενδύσεων το ελληνικό κεφάλαιο ευελπιστεί να καταστήσει τον ελληνικό χώρο σημαντικό διαμετακομιστικό κόμβο για όλη την Ευρώπη. Παράλληλα, παρατηρούμε τη στρατηγική στροφή σε επενδύσεις που συνδέονται με τη διέλευση (transit) φορτίων προς την Ευρώπη, παρά με την «απλή» μεταφόρτωσή τους (transshipment), η οποία εμπεριέχει μικρότερες δυνατότητες απόσπασης υπεραξίας και που ως σήμερα αποτελεί την κύρια δραστηριότητα στο λιμάνι του Πειραιά.⁴

Πρόσφατα άρθρα αποκάλυψαν το ενδιαφέρον της Cosco να εξαγοράσει το πλειοψηφικό ποσοστό στον ΟΛΠ, με στόχο την αύξηση της συνολικής χωρητικότητας του εμπορικού λιμένα σε 4,7 εκατ. TEU (καθιστώντας έτσι τον Πειραιά το μεγαλύτερο ανάμεσα σε όλα τα εμπορικά λιμάνια της Μεσογείου). Ταυτόχρονα, μια τέτοια κίνηση όχι μόνο θα θέσει το λιμάνι του Πειραιά υπό τον πλήρη έλεγχο της κινεζικής εταιρείας αλλά θα περιορίσει και τα κρατικά έσοδα, καθώς βάσει της υπάρχουσας σύμβασης μεταξύ ελληνικού κράτους και Cosco, το ποσό της εκμίσθωσης των δύο προβλητών (No 2 και 3) καταβάλλεται στον ΟΛΠ και όχι απευθείας στο ελληνικό κράτος. Εφόσον προχωρήσει αυτή η εξαγορά, λοιπόν, η Cosco θα καταβάλλει το ετήσιο μίσθωμα στον εαυτό της... Η Cosco επίσης φέρεται να ενδιαφέρεται να εξαγοράσει, σε συνεργασία με τον κινεζικό ΟΣΕ (βλ. China Railway Corporation), την ΤΡΑΙΝΟΣΕ, η οποία όπως είδαμε θα αναλάβει μεγάλο μέρος της μεταφοράς των εμπορευμάτων που θα φτάνουν στα ελληνικά λιμάνια προς την Ευρώπη. Κινεζικό ενδιαφέρον υπάρχει και για το λιμάνι της Θεσσαλονίκης (βλ. Hutchison Port Holdings), μία επένδυση που δεν έχει ακόμη προχωρήσει λόγω των έντονων αντιδράσεων εναντίον της αλλά και λόγω της παγκόσμιας ύφεσης, όσο και για άλλα περιφερειακά λιμάνια, όπως το σταθμό εμπορευματοκιβωτίων που σχεδιάζεται να κατασκευαστεί στο Τυμπάκι της Κρήτης.

Προκειμένου να αξιολογήσουμε τη σημασία των παραπάνω επενδύσεων στις οποίες προχωρά το ελληνικό και το κινεζικό κεφάλαιο, αλλά και για να μπορέσουμε να αποσαφηνίσουμε τη στρατηγική που κρύβεται πίσω από αυτές, θα πρέπει να εξετάσουμε τη σημασία του θαλάσσιου εμπορίου και πιο συγκεκριμένα αυτού μέσω των μεσογειακών λιμανιών τα τελευταία είκοσι χρόνια. Η μεταφορά εμπορευμάτων, ειδικά μεγάλων όγκων προϊόντων και εμπορευμάτων μέσης και χαμηλής αξίας μέσω θαλάσσης, γνώρισε μεγάλη αύξηση τα τελευταία είκοσι χρόνια. Όσον αφορά την Κίνα ειδικά, ένα μεγάλο μερίδιο των κινεζικών εισαγωγών και εξαγωγών (περίπου το 50%) διεξάγεται μέσω του στόλου των Ελλήνων εφοπλιστών.⁵ Επιπλέον, η αύξηση της τυποποίησης της συσκευασίας εμπορευματικών φορτίων οδήγησε στην κατασκευή πλοίων συγκεκριμένου τύπου και την ανάπτυξη κατάλληλων λιμενικών υποδομών, συντελώντας στην αυξημένη αποδοτικότητα τόσο της μεταφοράς εμπορευμάτων όσο και της διαχείρισής τους. Ενδεικτικά να αναφέρουμε ότι η διακίνηση εμπορευματοκιβωτίων γνώρισε μεγάλη αύξηση και από το 6% του συνολικού θαλάσσιου εμπορίου το 1990 έφτασε στο 16,5% το 2011, ενώ και το μέσο μέγεθος των εμπορευματοκιβωτίων διπλασιάστηκε την ίδια περίοδο. Ταυτόχρονα η αύξηση της μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων στα διεθνή λιμάνια ήταν ακόμη μεγαλύτερη καθώς η διακίνηση των 160 εκατ. TEU, που έλαβε χώρα σε παγκόσμιο επίπεδο το 2011, στην πράξη

⁴ Πάνω από τα ¾ της συνολικής διακίνησης εμπορευματοκιβωτίων. Σε διεθνές επίπεδο το αντίστοιχο ποσοστό αγγίζει το 70%. Βλ. National Bank of Greece, *Container Ports: An engine of growth (Sectoral Report)*, 2013.

⁵ Αυτή η συνεργασία είναι ακόμη πιο βαθειά καθώς οι Έλληνες εφοπλιστές είναι μεταξύ των μεγαλύτερων (και καλύτερων) πελατών των κινεζικών ναυπηγείων. Πρόσφατα ανακοινώθηκε η υπογραφή συμφωνίας μεταξύ της κινεζικής κρατικής τράπεζας China Development Bank και Ελλήνων εφοπλιστών για την κατασκευή 142 νέων πλοίων σε κινέζικα ναυπηγεία μέσω δανείων συνολικού ύψους 4 δισ. ευρώ. Η συμφωνία αυτή αντιστοιχεί στο 60% του συνόλου των παραγγελιών των Ελλήνων εφοπλιστών και στο 10% των τρεχουσών παραγγελιών των κινεζικών ναυπηγείων.

ισοδυναμεί με φόρτο 600 εκατ. TEU, αν συμπεριλάβουμε τις διαδικασίες φόρτωσης, εκφόρτωσης, μεταφόρτωσης και επιστροφής των κενών εμπορευματοκιβωτίων κλπ.⁶

Η θυγατρική της Cosco, ΣΕΠ (Σταθμός Εμπορευματοκιβωτίων Πειραιά), επιτελεί σε αυτό καθοριστικό ρόλο καθώς η δρομολόγηση των εμπορευματοκιβωτίων μέσω του Σουέζ και του Πειραιά είναι πολύ πιο αποδοτική σε σχέση με το εναλλακτικό δρομολόγιο Σουέζ, Γιβραλτάρ και από εκεί σε άλλα μεγάλα λιμάνια όπως αυτό του Ρότερνταμ, του Αμβούργου ή της Αμβέρσας.⁷ Αυτό διαφαίνεται από τη μεγάλη αύξηση κατά 75% της κίνησης εμπορευματοκιβωτίων που διακίνησε το 2012 η ΣΕΠ (2,1 εκατ. TEU, έναντι 1,2 εκατ. το 2011). Έτσι από όλα τα λιμάνια στα οποία διαθέτει σταθμούς εμπορευματοκιβωτίων η Cosco, ο Πειραιάς παρουσίασε τη μεγαλύτερη ανάπτυξη, με αποτέλεσμα η συνεισφορά της ΣΕΠ στα τελικά κέρδη της Cosco το 2012 να ανέρχεται σε 15,5 εκατ. ευρώ, έναντι 5,0 εκατ. το 2011 (+210 %).⁸

Παρόμοιες τάσεις καταγράφηκαν στην κίνηση εμπορευματοκιβωτίων στην προβλήτα Νο1, μια προβλήτα που πρόσφατα κατασκεύασε και διαχειρίζεται ο ΟΛΠ μετά την εκμίσθωση της προβλήτας Νο 2 και 3 στην Cosco. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιοποίησε ο ΟΛΠ, το 2012 καταγράφηκε αύξηση κατά 27,5% του όγκου των εμπορευματοκιβωτίων σε σχέση με το 2011, χάρη και στις συμφωνίες που υπέγραψε με την ιταλο-ελβετική ναυτιλιακή MSC (Mediterranean Shipping Company), η οποία και αποτελεί τον μεγαλύτερο διακινητή εμπορευματοκιβωτίων στο λιμάνι του Πειραιά. Συνολικά, στο λιμάνι του Πειραιά η διακίνηση εμπορευματοκιβωτίων αυξήθηκε από 0,85 εκατ. TEU το 2010 σε 2,7 εκατ. δύο χρόνια αργότερα, δηλαδή παρατηρήθηκε αύξηση κατά +218%, ενώ την ίδια πάντα περίοδο η αντίστοιχη διακίνηση σε όλα τα μεγάλα μεσογειακά λιμάνια αυξήθηκε με εμφανώς χαμηλότερους ρυθμούς (+20%). Έτσι κατά το 2012 τα ελληνικά λιμάνια απορρόφησαν το 5,5% της συνολικής κυκλοφορίας εμπορευματοκιβωτίων που διακινήθηκαν σε μεσογειακά λιμάνια, από 4% το 2011 και 1,5-2% κατά μέσο όρο την περίοδο 2008-2010.⁹ Η αύξηση αυτή, αν και μάλλον ασήμαντη σε παγκόσμια κλίμακα, είναι ενδεικτική μιας γενικότερης τάσης που σηματοδοτεί την αναδιάταξη των διαμετακομιστικών κόμβων. Η διακίνηση εμπορευμάτων μέσω των μεσογειακών λιμανιών παρέμεινε σταθερή, ίση με το 9% της παγκόσμιας διακίνησης, ενώ τα βορειοευρωπαϊκά λιμάνια είδαν το δικό τους μερίδιο να μειώνεται από 20% το 1990 σε 10% της παγκόσμιας διακίνησης το 2011. Έτσι ενώ το ευρωπαϊκό μερίδιο στις παγκόσμιες ροές εμπορευματοκιβωτίων μειώθηκε κατά περίπου 10%, η μείωση αυτή δεν επηρέασε τα λιμάνια της ανατολικής Μεσογείου, τα οποία ακριβώς λόγω της άνθισης των ασιατικών εξαγωγών προς την ευρωπαϊκή αγορά είδαν τη δική τους συνεισφορά στη διακίνηση εμπορευμάτων να αυξάνει από 27% το 1990 σε 48% το 2011.¹⁰

⁶ Όλα τα στοιχεία προέρχονται από τη μελέτη της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδας, ό.π.

⁷ Έχει υπολογιστεί ότι η δρομολόγηση των εμπορευματοκιβωτίων μέσω Πειραιά συνεπάγεται μείωση του χρόνου μεταφοράς κατά 6-8 ημέρες, το δε κόστος που εξοικονομείται υπολογίζεται σε 1,5 εκατ. δολάρια ανά φορτίο.

⁸ Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσίασε η Cosco στο χρηματιστήριο της Σιγκαπούρης. Ενδεικτικά να αναφέρουμε ότι ενώ τα εμπορευματοκιβώτια στον Πειραιά αυξήθηκαν κατά 77,4%, στο λιμάνι της Νάπολι αυξήθηκαν κατά μόνο 11,5%, ενώ μείωση υπέστησαν το λιμάνι του Σουέζ (-11,8%) και της Αμβέρσας (-5,8%). Βλ. *enet.gr*, 3-6-2013 και *Η Καθημερινή*, 28-3-2013...

⁹ Το αντίστοιχο ποσοστό σε σχέση με το παγκόσμιο φορτίο εμπορευματοκιβωτίων για τον Πειραιά αυξήθηκε σε 0,5% το 2012 από 0,15% την περίοδο 2008-2010. Βλ. National Bank of Greece, ό.π.

¹⁰ Βλ. National Bank of Greece, ό.π. Η ποσοστιαία μείωση των εμπορευματοκιβωτίων που διακινούνται στα βορειοευρωπαϊκά λιμάνια δεν οφείλεται σε μείωση κατ' απόλυτους αριθμούς. Οφείλεται κυρίως στη μεγάλη αύξηση της διείσδυσης των ασιατικών προϊόντων στην ευρωπαϊκή και αμερικανική αγορά, άρα και στις συνακόλουθες ανάγκες μεταφοράς τους προς αυτές τις αγορές, που μοιραία πριμοδοτεί λιμάνια της Μεσογείου και της αμερικανικής ηπείρου. Επίσης αξίζει να σημειώσουμε ότι η αύξηση του εμπορευματικού φόρτου στον Πειραιά δεν οφείλεται άμεσα στην Cosco, αλλά στις συμφωνίες που έχει υπογράψει ο ΟΛΠ με μεγάλες ναυτιλιακές εταιρείες που ειδικεύονται στη μεταφορά εμπορευματοκιβωτίων, όπως η MSC. Ο ρόλος της Cosco/ΣΕΠ έγκειται στην απορρόφηση και σωστή διαχείριση αυτού του φόρτου.

Πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι η ραγδαία αύξηση της κίνησης εμπορευμάτων στον Πειραιά επιτεύχθηκε σε μια ιδιαίτερα αρνητική συγκυρία τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, καθώς από τη μια οι ελληνικές εισαγωγές μειώθηκαν δραματικά, εξαιτίας των υφεσιακών πολιτικών που έχουν εφαρμοστεί τα τελευταία τρία χρόνια, ενώ από την άλλη ο παγκόσμιος ναυτιλιακός τομέας αντιμετώπισε σημαντικά προβλήματα κερδοφορίας, καθώς όχι μόνο η ταχύτερη αύξηση της χωρητικότητας του παγκόσμιου στόλου σε σχέση με τον ρυθμό αύξησης του παγκόσμιου θαλάσσιου εμπορίου οδήγησε σε μειωμένα ναύλα άρα σε μειωμένα έσοδα ανά φορτίο, αλλά ταυτόχρονα υπήρξαν αυξήσεις στο κόστος των καυσίμων.

Οι επενδυτικές ευκαιρίες, όμως, δεν περιορίζονται μόνο στις λιμενικές υποδομές, καθώς δύο κινεζικές εταιρείες, η Shenzhen Airport και η Friedmann Pacific Asset Management, ενδιαφέρονται για την εξαγορά του αεροδρομίου Ελευθέριος Βενιζέλος. Η εξαγορά άλλων περιφερειακών αεροδρομίων καθώς και η συμμετοχή στην κατασκευή νέων (βλ. στο Καστέλι της Κρήτης) κινεί εξίσου το ενδιαφέρον κινέζικων κεφαλαίων που, όπως είδαμε, εστιάζουν στρατηγικά στην ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών τύπου cargo και logistics. Με τα παραπάνω επενδυτικά πλάνα, καθώς και με αυτά που ήδη εφαρμόζει η Cosco, φαίνεται να σχετίζονται τα σχέδια κινεζικών εταιρειών, όπως η AVIC, να μεταφέρουν το τελικό στάδιο των γραμμών παραγωγής τους στην Ελλάδα. Εάν αυτά τα σχέδια πραγματοποιηθούν, τα επιμέρους εξαρτήματα θα εισάγονται μαζικά από την Κίνα, θα αποθηκεύονται στις εγκαταστάσεις των διαμετακομιστικών σταθμών και κατόπιν θα προωθούνται στις γραμμές παραγωγής για τη συναρμολόγηση του τελικού προϊόντος, το οποίο έτσι θα φέρει σήμανση “assembled in EU” και άρα δε θα υπόκειται σε δασμούς ή άλλα προστατευτικά μέτρα, σαν αυτά που πρόσφατα θέσπισε η αμερικανική κυβέρνηση ενάντια στα κινεζικά προϊόντα. Ταυτόχρονα, μια τέτοιου είδους σήμανση θα σημάνει τη βελτίωση της εικόνας του προϊόντος στην ευρωπαϊκή αγορά. Περισσότερα επ’ αυτού παρακάτω.

Ένας άλλος τομέας που φαίνεται να προσελκύει το ενδιαφέρον κινέζικων κεφαλαίων είναι αυτός των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και κυρίως αυτών που συνδέονται με την παραγωγή ενέργειας από την ηλιακή ακτινοβολία και τον αέρα. Εταιρείες όπως η Winsun και η Hanergy Holding Group, σύμφωνα με δημοσιεύματα του τύπου, εμφανίζονταν πρόθυμες να επενδύσουν 2 δισ. ευρώ για να εγκαταστήσουν φωτοβολταϊκά πάρκα, συνολικής ισχύος περίπου 1,2 GW, στην Ηλεία, την Αττική, τη Βοιωτία και τη Μακεδονία. Η Dongfang Electric International Corporation, πέρα από την εγκατάσταση ενός φωτοβολταϊκού πάρκου ισχύος 250 MW, ενδιαφερόταν να εγκαταστήσει ανεμογεννήτριες συνολικής ισχύος 750 MW, σύμφωνα με μια συμφωνία που ανακοινώθηκε τον Ιούνιο του 2011 της οποίας η εξέλιξη όμως παραμένει άγνωστη. Μία άλλη εταιρεία, η Sky Solar Group, φαινόταν πρόθυμη να επενδύσει 250 εκατ. ευρώ για 194 φωτοβολταϊκά πάρκα, ικανά να παράγουν 350 με 500 KW ηλεκτρικής ισχύος το καθένα. Έχοντας πει όλα τα παραπάνω, αξίζει να σημειώσουμε το σημαντικό μερίδιο της ελληνικής αγοράς που κατέχουν κινέζικες εταιρείες κατασκευής φωτοβολταϊκών πανέλων, μια αγορά που γνώρισε εκρηκτική αύξηση τα τελευταία 4-5 χρόνια εξαιτίας των κρατικών έμμεσων επιδοτήσεων. Το μερίδιο αυτό θα αυξηθεί περαιτέρω, εφόσον τα παραπάνω επενδυτικά πλάνα υλοποιηθούν, καθώς ο σχετικός εξοπλισμός προβλέπεται να εισαχθεί από την Κίνα.

Φαίνεται επομένως ότι η βασική στρατηγική που ακολουθεί το κινέζικο κράτος είναι η πριμοδότηση των κινέζικων εξαγωγικών εταιρειών, τόσο μέσω της δημιουργίας μιας εναλλακτικής «πύλης εισόδου» που εξασφαλίζει τη δρομολόγηση των κινέζικων προϊόντων προς την ευρωπαϊκή αγορά με ευνοϊκότερους όρους, όσο και με την υπογραφή επενδυτικών συμφωνιών σύμφωνα με τις οποίες ο βασικός εξοπλισμός θα κατασκευάζεται από κινέζικες εταιρείες. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειώσουμε τον πολύ σημαντικό ρόλο που επιτελούν κρατικές τράπεζες, όπως η China Development Bank που αναφέραμε και παραπάνω, στη χρηματοδότηση των επενδύσεων τέτοιου τύπου.

Προς την κινεζοποίηση της ελληνικής εργατικής τάξης;

“Εάν τα επόμενα 40 χρόνια, το 2050, καταφέρουμε να φτάσουμε το βιοτικό επίπεδο της Ελλάδας, θα είμαστε πολύ ευχαριστημένοι. Αυτός είναι ο στόχος”

Du Quiwen, κινέζος πρέσβης στην Αθήνα (2012)

“Είμαστε ευχαριστημένοι που δουλεύουμε εδώ και οι συνθήκες είναι πολύ καλές”

Εργάτες στις εγκαταστάσεις της ΣΕΠ κατά την επίσκεψη του Προέδρου της Δημοκρατίας Κ. Παπούλια (2013)

“Ήταν μια θαυμάσια επίσκεψη και έζησα ακριβώς αυτή την αποδοτικότητα της ελληνοκινεζικής συνεργασίας”

Κ. Παπούλιας, την ίδια μέρα

Αν και σε πιο βαθμό οι παραπάνω επενδύσεις θα προχωρήσουν, δεν μπορούμε φυσικά να το ξέρουμε. Αυτό που αξίζει να συζητήσουμε είναι το κατά πόσο τέτοιου τύπου επενδύσεις είναι συμβατές με το εργασιακό πεδίο που ήδη διαμορφώνουν οι πολύχρονες πολιτικές «εσωτερικής υποτίμησης» που εφαρμόζονται στην Ελλάδα. Με λίγα λόγια, θα μπορούσε ποτέ το κινέζικο μοντέλο εργασίας, που βασίζεται στους πενιχρούς μισθούς, τις άθλιες εργασιακές συνθήκες και τον αυταρχισμό, να υιοθετηθεί σε μαζική κλίμακα στην Ελλάδα χωρίς να έχει προηγηθεί η συνεχιζόμενη επίθεση εναντίον μας όλα αυτά τα χρόνια; Μήπως τελικά ο στόχος που έθεσε ο κινέζος πρέσβης στην Αθήνα για σύγκλιση του βιοτικού επιπέδου των δύο χωρών επιτευχθεί αλλά με τον αντίστροφο τρόπο; Προτού απαντήσουμε στα παραπάνω ερωτήματα, θα εξετάσουμε τις συνθήκες εργασίας στη θυγατρική της Cosco, τη ΣΕΠ, για να πάρουμε μια γεύση για το τί είδους θέσεις εργασίας αφορά η αναπτυξιακή πολιτική που μας υπόσχονται και προπαγανδίζουν.

Οι εγκαταστάσεις της ΣΕΠ επανδρώνονται με περίπου 950-1000 εργάτες,¹¹ οι περισσότεροι εκ των οποίων προσελήφθησαν ως ανειδίκευτοι με μεικτό ημερομίσθιο 40 με 45 ευρώ. Οι ειδικευμένοι χειριστές των γερανών φαίνεται ότι λαμβάνουν υψηλότερους μισθούς της τάξης των 45 με 55 ευρώ καθαρά ανά ημέρα εργασίας.¹² Οι εργαζόμενοι στην προβλήτα Νο 2 υπενοικιάζονται από 6 υπεργολάβους στην εταιρεία Διακίνηση ΑΕ, θυγατρική της ΕΛΓΕΚΑ, η οποία ως εργολάβος στη συνέχεια τους παραχωρεί στη ΣΕΠ. Η πλειοψηφία των εργαζόμενων υπάγονται σε καθεστώς εκ περιτροπής εργασίας και κυλιόμενου ωραρίου, ανάλογα με τις εκάστοτε επιχειρησιακές ανάγκες, οι οποίες και κοινοποιούνται με sms στους εργαζομένους ως και 3 ώρες πριν την έναρξη της βάρδιας ή του ρεπό. Πολλοί είναι αυτοί που εργάζονται με ημερήσιες συμβάσεις εργασίας, συνήθως μέχρι 16 ημέρες τον μήνα, λαμβάνοντας μισθούς της τάξης των 300-400 ευρώ. Και αυτό όχι πάντα, γιατί αν δεν είναι αρκούντως «φρόνιμοι, παραγωγικοί και καλοί» ως εργαζόμενοι, μπαίνουν στη μαύρη λίστα των υπεργολάβων και βρίσκονται σε καθεστώς lock-out. Το ίδιο και εάν προσπαθήσουν να

¹¹ Σύμφωνα με τον εμπορικό διευθυντή της ΣΕΠ οι 270 εξ αυτών εργάζονται στα γραφεία και είναι υπάλληλοι της Cosco, ενώ οι υπόλοιποι, που όπως θα δούμε υπενοικιάζονται από υπεργολαβικά συνεργεία, εργάζονται στην προβλήτα. Έτσι η συνολική αύξηση της απασχόλησης στις προβλήτες, με την είσοδο της Cosco, δεν ξεπερνά τα 250 άτομα (600-700 άτομα από τα 400-450 που εργάζονταν προηγουμένως και οι οποίοι είτε μεταφέρθηκαν στην προβλήτα Νο 1, είτε συνταξιοδοτήθηκαν μέσω προγραμμάτων οικειοθελούς αποχώρησης). Και πάλι όμως αυτός ο αριθμός είναι παραπλανητικός αφού όπως θα δείξουμε ευθύς αμέσως πρόκειται για θέσεις εκ περιτροπής εργασίας, δηλαδή για εργασία 16 ημερομισθίων το μήνα και όχι για κανονική πενήνήμερη εργασία. Βλ. *ΗΜΕΡΗΣΙΑ*, 17-5-2013.

¹² Σύμφωνα με μαρτυρίες εργαζομένων ο μέσος αντίστοιχος μισθός στην προβλήτα Νο 1 που διαχειρίζεται ο ΟΛΠ τώρα είναι διπλάσιος. Αξίζει να σημειωθεί ότι πριν τον ερχομό της Cosco, οι μισθοί των λιμενεργατών μπορούσαν με τις υπερωρίες και τα επιδόματα να ξεπεράσουν τα 100.000 ευρώ το χρόνο. Τώρα όμως η ψαλίδα φαίνεται ότι μειώνεται καθώς ο ΟΛΠ έχει κατορθώσει να μειώσει το εργατικό κόστος από 69% του συνολικού κόστους το 2009 στο 56% τρία χρόνια αργότερα. Το μέσο εργατικό κόστος (ως ποσοστό του συνολικού) στα μεσογειακά λιμάνια είναι 39%, ίσο με το αντίστοιχο ποσοστό της ΣΕΠ (40%). Βλ. National Bank of Greece, ό.π.

διαμαρτυρηθούν για τις συνθήκες εργασίας στους επιβλέποντες, πόσο μάλλον να προχωρήσουν σε καταγγελία στην επιθεώρηση εργασίας. Οι προβλεπόμενες αμοιβές, βάσει των ατομικών –μόνο τέτοιες υφίστανται– συμβάσεων εργασίας, είναι ανεξάρτητες από την ημέρα ή την ώρα εργασίας, με αποτέλεσμα να μην προβλέπονται επιδόματα νυκτερινής εργασίας, εργασίας κατά τις αργίες και τα σαββατοκύριακα ή υπερωριακά (βλ. 2 βάρδιες την ίδια ημέρα). Η δε χρήση των υπεργολάβων για την επάνδρωση του προσωπικού καθιστά πρακτικά σχεδόν αδύνατη τη συνδικαλιστική οργάνωσή του.

Η παραβίαση της εργασιακής νομοθεσίας, πέρα από όσα μόλις αναφέραμε, περιλαμβάνει επίσης την ανασφάλιστη/«μαύρη» εργασία στο λύσιμο/δέσιμο των εμπορευματοκιβωτίων, την απαγόρευση των διαλειμμάτων για φαγητό ή τουαλέτα, την τρομοκρατία εργαζομένων μέσω της παρουσίας «μπράβων» στους χώρους εργασίας, την απαγόρευση της συνομιλίας μεταξύ εργαζομένων, την υπογραφή δύο συμβάσεων εργασίας, μία αορίστου χρόνου και μία για εκ περιτροπής εργασία βάσει της οποίας γίνεται και η απόλυση ώστε η αποζημίωση να είναι μικρότερη κλπ. Ταυτόχρονα η παραβίαση και των κανονισμών ασφαλείας (βλ. ελλιπής φωτισμός, απουσία θέρμανσης/ψύξης στους γεραμούς, κακή συντήρηση οχημάτων και εξοπλισμού, ελλιπή μέσα πυρασφάλειας κλπ.) είναι επίσης κοινή πρακτική, με αποτέλεσμα σοβαρά ατυχήματα και τραυματισμούς στους χώρους εργασίας.

Μία άλλη συνέπεια της δραστηριοποίησης της ΣΕΠ στον Πειραιά είναι η έμμεση καταστροφή διάφορων μικρο-επιχειρηματιών ή ελεύθερων επαγγελματιών που ως τώρα δραστηριοποιούνταν σε μεταφορικές και μικρές ναυτιλιακές εταιρείες, σε εταιρείες εφοδιασμού πλοίων, ως εκτελωνιστές κλπ. Κάτι που συμβαδίζει με τη συνολικότερη πολιτική απαξίωσης του μη παραγωγικού κεφαλαίου (τόσο του σταθερού όσο και του μεταβλητού), ενώ μας θυμίζει και την πρόσφατη νομοθετική προσπάθεια «εξορθολογισμού» και ενθάρρυνσης της συγκεντροποίησης στα λεγόμενα «κλειστά επαγγέλματα», άρα και στους οδηγούς φορτηγών. Υπό αυτή την έννοια η εισροή κινέζικων κεφαλαίων και η προθυμία με την οποία η ελληνική κυβέρνηση προωθεί τις επενδυτικές τους βλέψεις ίσως να σηματοδοτεί την προσπάθεια επίτευξης των διαδικασιών «συσώρευσης μέσω λεηλασίας».

Μία τέτοια εξέλιξη, όμως, μπορεί να αποτελεί και ένδειξη μιας συνολικότερης και πιο μακροπρόθεσμης στρατηγικής, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ώστε να εγκατασταθούν Ειδικές Οικονομικές Ζώνες (ΕΟΖ) στις περιφερειακές χώρες της Ευρωζώνης, όπου επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό θα εκμεταλλεύονται φθηνό και πειθαρχημένο ειδικευμένο και ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό. Παρόμοιες ζώνες ήδη λειτουργούν στην Πολωνία, σε χώρες των Βαλκανίων και της Βαλτικής. Εάν η παραπάνω υπόθεση αποδειχθεί σωστή, τότε θα πρέπει να αναρωτηθούμε: καλά όλα αυτά, αλλά ποιά το όφελος για το ελληνικό κεφάλαιο και το κράτος του; Γιατί προωθούν μια τέτοια στρατηγική; Δεν υποτίθεται ότι η δημοσιονομική πειθαρχία, η εκμηδένιση του δημοσιονομικού ελλείμματος και η μείωση του δημόσιου χρέους αποτελούν τον απόλυτο «εθνικό στόχο», ο οποίος δικαιολογεί υποτίθεται και την «κατάσταση έκτακτης ανάγκης» βάσει της οποίας κόβονται μισθοί και συντάξεις, περικόπτονται κοινωνικές δαπάνες, επιστρατεύονται απεργοί, κλείνονται σε στρατόπεδα μετανάστες, πρεζάκια και άστεγοι κλπ; Αυτά δεν μας επαναλαμβάνουν με αυτιστικό τρόπο χρόνια τώρα σε καθημερινή βάση οι πολιτικοί, τα ΜΜΕ, οι δικαστές; Επενδύσεις τύπου ΕΟΖ, όμως, βασίζονται στις φοροαπαλλαγές (μειωμένοι φορολογικοί συντελεστές για τις επιχειρήσεις, επιστροφή ΦΠΑ κλπ) και στην περαιτέρω απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, δηλαδή σε χαμηλότερους μισθούς και χαμηλές εργοδοτικές εισφορές – εάν υφίστανται τέτοιες κιάλας. Με λίγα λόγια η ανάπτυξη ΕΟΖ συνεπάγεται ακόμη μικρότερα φορολογικά έσοδα για το κράτος, τόσο από τους εργαζομένους όσο κυρίως από τις επιχειρήσεις. Με βάση τα παραπάνω καθίσταται, νομίζουμε, φανερό ότι η εξυπηρέτηση του αποκαλούμενου «εθνικού χρέους» δεν είναι ένας αυτοσκοπός, αλλά ένα χρήσιμο πολιτικό εργαλείο, το μέσο για την περαιτέρω αναδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων και του παραγωγικού μοντέλου της χώρας, δηλαδή της εντατικότερης εκμετάλλευσής μας.

Αριστερά Αδιέξοδα ή Καταστρεπτική Κριτική;

Οι αντιεξεγερτικές πολιτικές στην Κίνα και πώς πρέπει να απαντήσουμε σε αυτές

από τους φίλους του gongchao.org (Ιούνιος 2012)

Την άνοιξη του 2010, οι εργάτες στο εργοστάσιο της Honda στη βιομηχανική πόλη Foshan της επαρχίας Guangdong κατέβηκαν σε απεργία. Ξεπέρασαν τους διαχωρισμούς μεταξύ των μόνιμων εργαζομένων και των μαθητευόμενων τεχνικών και σταμάτησαν το σύνολο της παραγωγής της Honda στην Κίνα. Η πολυεθνική εταιρεία αναγκάστηκε να αυξήσει τους μισθούς των εργατών πάνω από 30 τοις εκατό. Αυτή η σύγκρουση πυροδότησε ένα απεργιακό κύμα σε πολλές βιομηχανίες και περιοχές που διήρκεσε περίπου δύο μήνες. Το φθινόπωρο του 2011, οι κάτοικοι του Wukan της επαρχίας Guangdong πήραν στα χέρια τους τον έλεγχο της αγροτικής τους πόλης και έδωξαν το τοπικό κόμμα και το προσωπικό της κυβέρνησης. Διεφθαρμένοι αξιωματούχοι είχαν ξεπουλήσει τη γη χωρίς να δοθεί η αρμόζουσα αποζημίωση στους αγρότες. Αφού οι ντόπιοι απέκρουσαν τις επιθέσεις της αστυνομίας και οργάνωσαν μεγάλες συνελεύσεις στο κέντρο της πόλης για πολλές εβδομάδες, η κυβέρνηση αποδέχτηκε να κάνει μια έρευνα σχετικά με την πώληση της γης και να κηρύξει εκλογές για νέα τοπική κυβέρνηση.

Αυτά είναι εξέχοντα παραδείγματα της επιτυχίας και της αποτυχίας των αντιεξεγερτικών πολιτικών της κινεζικής κυβέρνησης. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 η κοινωνική αναταραχή οξύνεται συνεχώς με τη συμμετοχή και των τριών *επικίνδυνων τάξεων*: αγροτών, εργατών των αστικών κέντρων και μεταναστών εργατών. Οι συγκρούσεις για τη γη, οι απεργίες και οι αναταραχές στην ύπαιθρο αλλά και στις πόλεις θα μπορούσαν να είναι προάγγελοι μιας έκρηξης αγώνων που θα τινάξει στον αέρα τις υπάρχουσες κοινωνικοοικονομικές δομές εξουσίας. Ωστόσο, οι αντιεξεγερτικές πολιτικές αποδείχθηκαν πετυχημένες μιας και η έκρηξη δεν έχει συμβεί ακόμα παρά την ένταση και τις τριβές. Η κοινωνική αναταραχή έχει ασκήσει τεράστια πίεση στο καθεστώς αλλά δεν έχει αποδυναμώσει την εξουσία του. Η νέα άρχουσα τάξη με τα παλιά στελέχη του Κόμματος και τους καπιταλιστές απογόνους¹³ και συμμάχους τους όχι μόνο εκσυγχρόνισε και ενίσχυσε τον αντιεξεγερτικό μηχανισμό αλλά δημιούργησε και μια σειρά θεσμών διαμεσολάβησης, ειρήνευσης και ενσωμάτωσης των κοινωνικών συγκρούσεων.

Μπορεί η έκρηξη να μην έχει συμβεί ακόμα, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν θα συμβεί. Ούτε η καταστολή ούτε η ενσωμάτωση –ούτε κάποια βελτίωση στις συνθήκες διαβίωσης– κατάφεραν να σβήσουν τη φλόγα της εξέγερσης. Οι λόγοι γι' αυτό μπορούν να εντοπιστούν σε μια σειρά κοινωνικών τρόμων: τεράστιο χάσμα μισθών, εκτοπίσεις, χαμηλοί μισθοί, πολλές ώρες εργασίας, έλλειψη μέτρων ασφαλείας στους χώρους εργασίας με εκατομμύρια νεκρούς και ακρωτηριασμένους εργάτες, έλλειψη ενός αποτελεσματικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, μαζικές απολύσεις, φτώχεια ηλικιωμένων, εκτεταμένη διαφθορά και κατάχρηση – κάθε ένας από αυτούς τους λόγους είναι αρκετός για να συνεχιστεί ο αγώνας. Υπάρχουν δύο ερωτήματα που θα πρέπει τελικά να απαντήσουν οι προλετάριοι, οι αγρότες και όλες οι *indignad@s* στην Κίνα και αλλού: αφού ο καπιταλισμός αναπαράγει αυτούς τους κοινωνικούς τρόμους, πώς θα απαλλαγούμε από αυτόν και τι έρχεται μετά;

Δεν υπάρχει Κομμουνισμός πια ή δεν υπήρξε Κομμουνισμός ποτέ;

Το 1978, το καθεστώς του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας (ΚΚ) ξεκίνησε μια μακρά πορεία από τον καπιταλιστικό κρατικό σοσιαλισμό στον κρατικό σοσιαλιστικό καπιταλισμό. Το παλιό σοσιαλιστικό σύστημα συνδύαζε τη μοντερνιστική πίστη στη βιομηχανική ανάπτυξη (τείλορισμός, φορντισμός), την αγροτική μεταρρύθμιση και την κοινωνική πρόνοια με το καθεστώς Απαρτχάιντ μεταξύ των κατοίκων των πόλεων και της υπαίθρου, τον

¹³ Πολλοί εκπρόσωποι της κινεζικής καπιταλιστικής τάξης είναι (πρώην) κομματικά ή κυβερνητικά στελέχη ή τα παιδιά τους.

εθνικισμό, τον милитарισμό, τον αυταρχισμό και την πατριαρχία. Οι πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές κρίσεις του κρατικού σοσιαλισμού στις δεκαετίες του '60 και του '70 ανάγκασαν το καθεστώς να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις τύπου *trial-and-error*¹⁴ χωρίς να γνωρίζει που θα καταλήξουν. Αυτή η διαδικασία μπορεί να χαρακτηριστεί ως «οι τρεις μεγάλες δεκαετίες μεταρρύθμισης και ανάπτυξης».

Στην *πρώτη* μεγάλη δεκαετία, από το 1978 έως το 1992, το ΚΚ και οι κρατικές δομές άρχισαν να συνεργάζονται με το διεθνές κεφάλαιο για να αλλάξουν τους όρους της καπιταλιστικής συσσώρευσης και της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης. Επετράπη η εισροή ξένου κεφαλαίου στη χώρα. Το κινεζικό κράτος παρείχε τις προϋποθέσεις για κερδοφόρα εκβιομηχάνιση χαλαρώνοντας, για παράδειγμα, την αυστηρή μεταναστευτική πολιτική και τροφοδοτώντας έτσι με νέα εργατική δύναμη τις νεοσύστατες Ειδικές Οικονομικές Ζώνες. Άρχισαν να εμφανίζονται οι πρώτες ρωγμές στο σοσιαλιστικό *Σιδερένιο Μπολ Ρύζι*¹⁵ – μια σειρά μέτρων κοινωνικής πρόνοιας που αφορούσαν μια μειοψηφία, κυρίως εργαζόμενους στα αστικά κέντρα. Επιπλέον, το Κομμουνιστικό Κόμμα άρχισε να εξαλείφει την παλαιότερη ρητορική του περί ταξικής πάλης και άρχισε να χρησιμοποιεί αντιδραστικές έννοιες για την κοινωνική διαστρωμάτωση¹⁶ διατηρώντας, συγχρόνως, άλλα στοιχεία της Μαιοϊκής «κοινωνικής συνοχής» όπως ο κινεζικός εθνικισμός και η καταστολή. Εν τω μεταξύ, η εντατικοποιημένη εμπορευματοποίηση της εργασίας, οι οικονομικές κρίσεις και η αυξημένη πίεση της εργασίας οδήγησε σε λαϊκή δυσαρέσκεια σε πολλά μέρη της χώρας που κορυφώθηκε στο Κίνημα της Τιενανμέν το 1989. Σε αντίθεση με τη διαδεδομένη άποψη, δεν επρόκειτο απλώς για ένα φοιτητικό κίνημα υπέρ της δημοκρατίας αλλά για μια μαζική λαϊκή εξέγερση ενάντια στις κοινωνικές συνθήκες και το καθεστώς. Η καταστολή του κινήματος με δεκάδες χιλιάδες θύματα, θανατικές ποινές και συλλήψεις αποδυνάμωσε τη λαϊκή αντίσταση και άνοιξε το δρόμο για ακόμα πιο σκληρές επιθέσεις εναντίον της εργατικής τάξης.

Στη *δεύτερη* μεγάλη δεκαετία, από το 1992 έως το 2002, το κράτος αναδιάρθρωσε την κρατική οικονομία ιδιωτικοποιώντας ή κλείνοντας μικρές ή μεσαίες κρατικές επιχειρήσεις και μετατρέποντας τις μεγαλύτερες σε κερδοσκοπικά κρατικά τραπεζοεπιχειρήματα. Εκατομμύρια εργάτες απολύθηκαν, πολλοί από τους οποίους δεν μπορούσαν να βρουν δουλειά στον νέο ιδιωτικό τομέα και δημιούργησαν έτσι τη νέα τάξη των ανέργων και φτωχών των αστικών κέντρων. Η καταστροφή του Σιδερένιου Μπολ Ρύζι στα μέσα και τα τέλη της δεκαετίας του '90 οδήγησε σε μαζικούς αγώνες της εργατικής τάξης των αστικών κέντρων, οι οποίοι δεν κατάφεραν μεν να σταματήσουν την αναδιάρθρωση αλλά την επιβράδυναν κερδίζοντας υλικές παραχωρήσεις. Στο μεταξύ, υπήρξε μια έκρηξη εισροής διεθνούς κεφαλαίου στις ανατολικές επαρχίες της Κίνας. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 η πλειοψηφία του νεανικού αγροτικού πληθυσμού μετακινήθηκε προς τις πόλεις για να δουλέψει στα εργοστάσια, στον κατασκευαστικό τομέα και σε υπηρεσίες. Το καθεστώς συνειδητοποίησε ότι έπρεπε να εκσυγχρονίσει τις μορφές καταστολής και επίλυσης των συγκρούσεων. Από τη μια δημιούργησε μια μεγάλη αστυνομική δύναμη καταστολής των εξεγέρσεων και από την άλλη εισήγαγε ένα νέο πλαίσιο εργατικών νόμων και ρυθμίσεων για τη διαμεσολάβηση των συγκρούσεων στο πεδίο της εργασίας.

¹⁴ (σ.τ.μ.) Μέθοδος επίλυσης προβλημάτων κατά την οποία χρησιμοποιούνται σε επανάληψη διάφορα μέσα ή θεωρίες μέχρι να ελαχιστοποιηθεί ή να εξαλειφθεί το σφάλμα.

¹⁵ (σ.τ.μ.) Το *Σιδερένιο Μπολ Ρύζι* είναι ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε από το Μαιοϊκό καθεστώς και αφορούσε μια σειρά μέτρων που εξασφάλιζαν στους εργάτες των αστικών κέντρων μόνιμη εργασία, στέγαση, εκπαίδευση για τα παιδιά, υγειονομική περίθαλψη και συνταξιοδοτικά προγράμματα. Σήμερα χρησιμοποιείται για να περιγράψει επαγγέλματα με εξασφαλισμένες θέσεις εργασίας, υψηλό μισθό και επιδόματα. Αφορά κυρίως δουλειές στο δημόσιο και τον στρατό.

¹⁶ Για το πώς το ΚΚ εγκατέλειψε τη δεκαετία του '80 τις Μαιοϊκές αντιλήψεις για την ταξική πάλη - ακολουθώντας ένα παγκόσμιο ρεύμα «αποχαιρετισμού της εργατικής τάξης»- και τις αντικατέστησε με τις Βεμπεριανές αντιλήψεις για την κοινωνική διαστρωμάτωση, βλέπε: Pun Ngai/Chris King-Chi Chan, “The Subsumption of Class Discourse in China”, *boundary 2*, Vol. 35 (2) (Summer 2008): 75-91.

Η τρίτη μεγάλη δεκαετία ξεκίνησε περίπου το 2002. Το ΚΚ επέτρεψε στη νέα ελίτ να μπει στο κόμμα μετατρέποντάς το σε ένα κομμουνιστικό κόμμα καπιταλιστών. Η νέα ταξική σύνθεση, συμπεριλαμβανομένου ενός αυξανόμενου αριθμού μεταναστών εργατών, άρχισε να διαμορφώνεται μέσα στον αυξανόμενο αριθμό αγώνων. Η δεύτερη γενιά μεταναστών εργατών που ήρθαν στις πόλεις τη δεκαετία του 2000 είχαν μάθει από την εμπειρία των μεγαλύτερων συγχωριανών τους ή των συγγενών τους. Θέλουν να μείνουν στις πόλεις, θέλουν να έχουν ένα μερίδιο από τον πλούτο που παράγουν και είναι έτοιμοι να παλέψουν για αυτό. Θεωρούνται κομμάτι του «αγροτικού πληθυσμού» και πρέπει να βρουν τρόπους για να παρακάμψουν το ακόμα υφιστάμενο καθεστώς *hukou*¹⁷ που τους παρέχει μια επισφαλή κοινωνική θέση παρόμοια με αυτή των «προσωρινών» μεταναστών στις δυτικές χώρες. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 2000 ξέσπασαν στην ύπαιθρο αμέτρητοι αγώνες των αγροτών ενάντια στην απαλλοτρίωση των χωραφιών τους, στη λεηλασία της γης, στη βιομηχανική μόλυνση και στη διαφθορά της κυβέρνησης. Ο μεγάλος αριθμός αγώνων ανάγκασε το καθεστώς να εφαρμόσει «πυροσβεστικές» πολιτικές. Σε περιπτώσεις προλεταριακών ή αγροτικών αγώνων μεγάλης κλίμακας δεν στέλνει μόνο τα αντίστοιχα ΜΑΤ αλλά και κυβερνητικούς αξιωματούχους με βαλίτσες γεμάτες λεφτά. Θεσπίστηκαν ξανά νέοι νόμοι και συστάθηκαν νέες κυβερνητικές υπηρεσίες για το καναλιζάρισμα της κοινωνικής αδικίας. Όλα αυτά υποστηρίζονται από μια γελοία κομφουκιανή κρατική προπαγάνδα περί «αρμονικής κοινωνίας» σύμφωνα με την οποία αποτελούν απειλή όλοι όσοι «σπάνε» την κοινωνική ειρήνη και αμφισβητούν την εξουσία του Κομμουνιστικού Κόμματος.¹⁸

Η τέταρτη μεγάλη δεκαετία ή η αρχή του τέλους;

Σε μερικά χρόνια ίσως διαπιστώσουμε ότι το 2010 αποτέλεσε την αρχή μιας τέταρτης μεγάλης δεκαετίας μεταρρυθμίσεων. Η παγκόσμια κρίση και οι αυξανόμενοι κοινωνικοί αγώνες σε ολόκληρο τον κόσμο έχουν αλλάξει το γενικό πλαίσιο. Στην Κίνα, η κοινωνική κρίση και οι κοινωνικές συγκρούσεις μπορεί να προσφέρουν ευκαιρίες για αλλαγή. Η απεργία στη Honda και το απεργιακό κύμα που ακολούθησε μαζί με μια σειρά αυτοκτονιών στο γιγαντιαίο παραγωγό ηλεκτρονικών, τη Foxconn, είχαν στο εσωτερικό της Κίνας τεράστια επίδραση στη δημόσια συζήτηση σχετικά με την αναταραχή στους χώρους εργασίας και την κοινωνική δικαιοσύνη. Ενώ κάποιοι προλετάριοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν την απεργία ως μέσο αγώνα (καθώς δουλεύουν σε βιομηχανικές μονάδες με εκατοντάδες ή χιλιάδες άλλους με παρόμοια συμφέροντα), άλλοι συνεχίζουν να χρησιμοποιούν τις λαϊκές εξεγέρσεις

¹⁷ (σ.τ.μ.) Το hukou (χουκού) είναι ένα σύστημα καταγραφής του πληθυσμού βάσει της κατοικίας, δηλαδή το κάθε άτομο και τα προσωπικά του στοιχεία καταγράφονται σε ένα μητρώο βάσει της κατοικίας του. Στην πραγματικότητα όμως είναι ένα εργαλείο που χρησιμοποιεί το κινεζικό κράτος για τον έλεγχο της εσωτερικής μετανάστευσης, για την πειθάρχηση των εσωτερικών μεταναστών και για να διατηρείται πολύ χαμηλή η τιμή και η αξία της εργασιακής τους δύναμης. Αυτό συμβαίνει διότι οι εσωτερικοί μετανάστες είναι καταγεγραμμένοι στο σύστημα hukou ως κάτοικοι των αγροτικών περιοχών από τις οποίες προέρχονται. Όταν φτάνουν στα αστικά κέντρα περνάνε μέσα από μια χρονοβόρα και αμφιβόλου αποτελέσματος διαδικασία για να καταγραφούν ως προσωρινοί κάτοικοι. Αυτό σημαίνει ότι δεν δικαιούνται τις ίδιες παροχές με τους μόνιμους κατοίκους των πόλεων: είναι αποκλεισμένοι από το δημόσιο σύστημα υγείας, από τη δημόσια εκπαίδευση, από τις κρατικές παροχές σε σχέση με τη στέγαση, από βασικά εργασιακά δικαιώματα όπως η ασφάλιση ή το ωράριο εργασίας. Το καθεστώς τους μπορεί να συγκριθεί με αυτό των παράνομων μεταναστών στη Δύση. Ως φτηνό εργατικό δυναμικό υπόκεινται σε άγρια εκμετάλλευση από τα αφεντικά και ως «επικίνδυνη τάξη» υπόκεινται άγρια αστυνομική καταστολή. Έχουν γίνει διάφορες μεταρρυθμίσεις του συστήματος hukou στην κατεύθυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας της εργασιακής δύναμης, για παράδειγμα, μπορεί ο μετανάστης να αγοράσει μια προσωρινή άδεια παραμονής σε κάποιο αστικό κέντρο που του δίνει τη δυνατότητα να εργαστεί νόμιμα. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία, ο αριθμός των εσωτερικών μεταναστών στην Κίνα έχει ξεπεράσει τα 250 εκατομμύρια.

¹⁸ Το ΚΚ εισήγαγε την ιδέα μιας (σοσιαλιστικής) «αρμονικής κοινωνίας» στις αρχές της δεκαετίας του 2000, υπογραμμίζοντας δημοσίως ότι δεν επικεντρώνει πλέον μόνο στην οικονομική ανάπτυξη αλλά και στην κοινωνική δικαιοσύνη. Αυτή η ιδέα προέρχεται από το αυταρχικό σύστημα του Κομφουκιανισμού που το ΚΚ είχε επικρίνει ως «φεουδαρχικό» τις προηγούμενες δεκαετίες.

και τις ταραχές ως μέσα για να εκφράσουν το θυμό τους, μια μορφή «συλλογικής διαπραγμάτευσης μέσω της εξέγερσης». Ο αυξανόμενος αριθμός αυτόνομων μορφών οργάνωσης μεταξύ των εργατών και των αγροτών έφερε στο προσκήνιο το φάντασμα της εξέγερσης και οδήγησε ξανά σε μια συζήτηση εντός των δομών της εξουσίας σχετικά με το πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί η κοινωνική πίεση από τα κάτω.

Σε άμεση σύνδεση με την όξυνση του ταξικού ανταγωνισμού, πολλοί θεσμοί που υποστηρίζουν την κινεζική κοινωνία υπέστησαν δραματικές αλλαγές από τη δεκαετία του '80. Αυτό το γεγονός οδήγησε σε μια κρίση της κοινωνικής αναπαραγωγής και των σχέσεων των δύο φύλων καθώς και σε αγώνες (γυναικών) γύρω από την οργάνωση της αναπαραγωγής και την κοινωνική ελευθερία. Η μετανάστευση, η Πολιτική του Ενός Παιδιού και η λανθάνουσα αποσύνθεση της βιολογικής οικογένειας έχει οδηγήσει στην αλλαγή της θέσης των γυναικών μέσα στην οικογένεια και την κοινωνία και σε μια βαθιά «κρίση κοινωνικής φροντίδας».

Ως συνήθως, το κεφάλαιο χρησιμοποιεί την επιθυμία των καταπιεσμένων για καλύτερες συνθήκες ζωής για να εφαρμόσει νέες μορφές ελέγχου και εκμετάλλευσης. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, πολλές γυναίκες δρύνονται της ευκαιρίας που προσφέρει η μετανάστευση για να ξεφύγουν από τον πατριαρχικό έλεγχο και την πατριαρχική καταπίεση των χωριών τους μόνο και μόνο για να καταλήξουν σε έναν νέο βιομηχανικό κόσμο εκμετάλλευσης υπό ένα διαφορετικό πατριαρχικό καθεστώς. Αυτό το γεγονός σε συνδυασμό με την εμπορευματοποίηση και το αυξανόμενο κόστος της οικιακής εργασίας, της υγειονομικής περίθαλψης και της εκπαίδευσης παρήγαγε τεράστια κοινωνική εξαθλίωση και έντονους υπαρξιακούς φόβους. Οι εργάτες στην Κίνα αναγκάζονται να βελτιώσουν το προσωπικό τους *suzhi* (κοινωνική ποιότητα ή ανθρώπινο κεφάλαιο) ώστε να αυξήσουν τις ευκαιρίες τους στην αγορά εργασίας και να εκπληρώσουν τις απαιτήσεις της αναπαραγωγής.¹⁹ Την ίδια στιγμή, οι πολλές ώρες εργασίας και η μετανάστευση από μακρινές περιοχές έχουν ως αποτέλεσμα μια δραματική «κρίση χρόνου» στην καθημερινή ζωή των εργατών.²⁰ Περαιτέρω κοινωνικές εντάσεις προέκυψαν από τη συνύπαρξη της ανεργίας, της επισφάλειας, της εκμετάλλευσης, των συνεχιζόμενων ρατσιστικών διακρίσεων κατά των μεταναστών και των επονομαζόμενων μειονοτήτων και των ηλικιακών διακρίσεων που προωθούνται από τις πολιτικές των βιομηχανιών οι οποίες ευνοούν το νεαρό σε ηλικία εργατικό δυναμικό.

Το κράτος γνωρίζει ότι πρέπει να συνεχίσει να εννοχοποιεί αυτές τις εντάσεις, να επινοεί και να χρησιμοποιεί κοινωνικές τεχνολογίες για να αποδυναμώνει τις κοινωνικές εξεγέρσεις. Προσπαθεί να υιοθετήσει τους μηχανισμούς ρύθμισης των συγκρούσεων στις νέες εργασιακές σχέσεις. Αυτό περιλαμβάνει έναν περαιτέρω εκσυγχρονισμό της μεταναστευτικής πολιτικής (*hukou*), νέους εργασιακούς κανονισμούς και το αυστηρό καναλιζάρισμα των συγκρούσεων μέσω κρατικών φορέων και κρατικών συνδικάτων. Πάνω από όλα, το καθεστώς χρησιμοποιεί τη νέα οικονομική του εξουσία και τον αυτοκρατορικό του ρόλο για να προσπαθήσει να διασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη – παρά τα καταστροφικά της αποτελέσματα στη φύση και τους ανθρώπους. Πρέπει να διασφαλίσει ότι θα επιτευχθεί ένας ρυθμός ανάπτυξης 8 τοις εκατό, που το ίδιο το καθεστώς έχει διακηρύξει, έτσι ώστε να δημιουργηθούν αρκετές θέσεις εργασίας για τους μεγαλύτερους και τους νέους προλετάριους και έτσι να αποφευχθεί περαιτέρω κοινωνική αναταραχή. Χρειάζεται επίσης αυτή την ανάπτυξη για να κρατήσει ψηλά το λάβαρο του καπιταλιστικού ονείρου της συνεχούς υλικής

¹⁹ Για μια περιγραφή του *suzhi* ως νεοφιλελεύθερης έννοιας –παρόμοιας με αυτής της «δια βίου μάθησης» και της «αυτο-διαχείρισης»- βλέπε Yan Hairong, “Rurality and Labor Process Autonomy – The Question of Subsumption in the Waged Labor of Domestic Service”, *Cultural Dynamics*, Vol. 18 (1) (March 2006): 5-31.

²⁰ Σχετικά με την έλλειψη ελέγχου του χρόνου και την επακόλουθη «κρίση χρόνου» από μια φεμινιστική σκοπιά, βλέπε: Liu Jieyu, *Gender and Work in Urban China. Women workers of the unlucky generation*. London/New York (2007).

βελτίωσης και για να κρατήσει την υπόσχεση μιας καλύτερης προσωπικής ζωής για την καταπιεζόμενη τάξη που συνεχίζει να δουλεύει, δεμένη με αλυσίδες και με καλή διάθεση.

Αυτό που βλέπουμε σε αυτή την πιθανή τέταρτη φάση μεταρρυθμίσεων είναι ένα αυτοαποκαλούμενο σοσιαλιστικό κράτος της αγοράς που συνεχίζει να επικεντρώνεται στην καπιταλιστική ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό και τώρα σχεδιάζει την «ιδιωτικοποίηση» της γης στην ύπαιθρο και την τελική εκβιομηχάνιση της γεωργίας. Αυτή είναι η τελευταία μείζονα μεταρρύθμιση που θα μπορούσε να ολοκληρώσει την προλεταριοποίηση του αγροτικού πληθυσμού ληλατώντας τα (περιορισμένα) μέσα επιβίωσής του. Το κράτος συνδύαζε στρατηγικές καπιταλιστικής εκμετάλλευσης και αναγκαστικής επιστροφής στην εργασία (*workfare*) με κοινωνικές τεχνολογίες κατασταλτικής ανοχής²¹, διαφορετικές από αυτές που αντιμετωπίζουν οι προλετάριοι στα «δυτικά» κράτη. Αν τα εξετάσουμε όλα αυτά από τη σκοπιά της κοινωνικής επανάστασης και της απελευθέρωσης, οι κατασταλτικές όψεις των αντιεξεγερτικών πολιτικών της Κίνας και οι καπιταλιστικές στρατηγικές ρύθμισης (*fixes*) (μορφές αναδιάρθρωσης με στόχο την αποδυνάμωση των εργατών, όπως η μετεγκατάσταση κεφαλαίου, η αυτοματοποίηση, οι διαχωρισμοί της εργατικής δύναμης βάσει φύλου κ.λπ.)²² αποτελούν προφανή πεδία αγώνα. Την ίδια στιγμή, άλλα πεδία αγώνα συσκοτίζονται από τα αποκλίνοντα συμφέροντα των αριστερών παραγόντων και ιδεολογιών.

Αριστερά Αδιέξοδα ή Καταστρεπική Κριτική;

Η εξάπλωση του αγώνα στην Κίνα θα μπορούσε να ανοίξει νέες κοινωνικές προοπτικές για αλλαγή. Δέκα χρόνια πριν, πολλοί αγώνες βασίζονταν σε μορφές οργάνωσης βάσει των συγγενικών σχέσεων και περιορίζονταν σε μοριακές κινητοποιήσεις σε μία εταιρεία ή σε μία γειτονιά. Μέσα σε μια δεκαετία εμφανίστηκε ένα νέο στρώμα εργατών ακτιβιστών, καθώς και μαχόμενων δικηγόρων και δημοσιογράφων, κι έτσι ομάδες κοινών συμφερόντων και συνομηλίκων συμπλήρωσαν τα οικογενειακά δίκτυα.²³ Αν και σε περιορισμένο βαθμό, εξαιτίας των διαχωρισμών που επιβάλλει το *hukou* (μεταξύ αγροτών και μη αγροτών εργατών) και των εργασιακών και κοινοτικών ιεραρχιών που αντανακλώνται στις απεργιακές επιτροπές και στις αυτο-οργανωμένες πρωτοβουλίες, είναι προφανές ότι μια νέα ταξική (ανα)σύνθεση δημιουργεί εκπληκτική κοινωνική δυναμική: απεργιακά κύματα, αγώνες αντίστασης από τα κάτω που είτε εξαπλώνονται μιμητικά είτε με τη μορφή ντόμινο, συζητήσεις για τις συνθήκες, τους αγώνες, τις στρατηγικές οργάνωσης και αλλαγής τόσο μέσα στο ψηφιακό σύννεφο των chat-room και των ιστοσελίδων όσο και κατά μήκος των φυσικών διαδρομών των μεταναστών και εντός των προλεταριακών κοινοτήτων. Όλα αυτά επηρεάζουν τις εργατικές τάξεις των αγροτών, των μεταναστών και των εργατών των αστικών κέντρων, συμπεριλαμβανομένων των μυρμηγκιών (*yizu*), των μορφωμένων αλλά επισφαλών υπαλλήλων που ήλπιζαν να κάνουν καριέρα και κατέληξαν σε δουλειές χαμηλής ειδίκευσης. Το κινεζικό καθεστώς φοβάται ότι αυτή η νέα κατώτερη τάξη μπορεί να συνάψει συμμαχίες με τους χειρώνακτες προλετάριους και τους προλετάριους που εργάζονται στις υπηρεσίες και να υπονομεύσουν την τρέχουσα τάξη – όπως έγινε κατά τη διάρκεια των Αραβικών Εξεγέρσεων.

Αυτό που ορίζουμε ευρέως ως «αριστερά» στην Κίνα είναι μικρής κλίμακας και κατακεραματισμένο. Ένα μεγάλο κομμάτι της είναι επηρεασμένο από διάφορες ερμηνείες του Μαιότισμού. Στηρίζουν τους εργατικούς αγώνες παραμένοντας προσκολλημένοι στις ιδέες του

²¹ (σ.τ.μ.) Το κινεζικό κράτος έχει παραχωρήσει πολύ μεγαλύτερες ατομικές ελευθερίες σε σχέση με παλαιότερα. Ωστόσο, αυτές οι ελευθερίες παραχωρούνται στο βαθμό που δεν οδηγούν στην πολιτικοποίηση και την αμφισβήτηση της εξουσίας του κόμματος. Αυτό σημαίνει ο όρος «κατασταλτική ανοχή».

²² Σχετικά με τις καπιταλιστικές στρατηγικές ρύθμισης (*fixes*), βλέπε Beverly Silver, *Forces of Labor – Workers’ Movements and Globalization Since 1870*, Cambridge (2003).

²³ Βλέπε Pun Ngai/Chris King-Chi Chan, “The making of a new working class: a study of collective actions of migrant workers in South China”, *The China Quarterly*, 198 (1009): 287-303.

κόμματος και του εθνικισμού. Δραστήριες ΜΚΟ, πολλές από τις οποίες στηρίζονται σε ιδρύματα, συνδικάτα ή εκκλησίες από το Χονγκ Κονγκ ή τη Δύση, ταλαντεύονται μεταξύ κοινωνικής εργασίας και ρεφορμισμού με επίκεντρο το κράτος αλλά και μεταξύ ακτιβισμού βάσης και ενδυνάμωσης των εργατών. Η διάδοση των νεο-μαρξιστικών και φεμινιστικών ιδεών καθώς και το ενδιαφέρον που έχει εμφανιστεί μέσα στους νεότερους ακαδημαϊκούς κύκλους για τους εργατικούς αγώνες και η επιθυμία τους να συμμετέχουν σε αυτούς αποτελούν ελπιδοφόρα σημάδια. Ωστόσο, αυτή η μικρή «αριστερά» έχει συνεχώς να αντιμετωπίσει τη λογοκρισία, την καταστολή και τις απειλές από τις δυνάμεις ασφαλείας αλλά και μια ισχυρή πίεση από τον μηχανισμό του κράτους και του κόμματος που απαιτούν να ακολουθήσει τη γραμμή της «κοινωνικής αρμονίας» και έτσι να βοηθήσει στο μετασχηματισμό της ταξικής ισχύος σε ένα αμβλύ όπλο της κοινωνικής συνεργασίας.²⁴

Ένα παράδειγμα αριστερών ψευδαισθήσεων και πολιτικών λόμπι είναι η συζήτηση για τα συνδικάτα. Τα συνδικάτα είναι ένα δυνητικό εργαλείο για τον έλεγχο και την ειρήνευση των εργατικών αγώνων. Εκπροσωπούν τα υλικά συμφέροντα των εργατών έναντι των συμφερόντων του κεφαλαίου και του κράτους αλλά μόνο εντός συγκεκριμένων συστημικών ορίων και αποδεχόμενα τους καπιταλιστικούς μηχανισμούς - διαφορετικά θα πρέπει να εγκαταλείψουν το ρόλο τους ως συνδικάτων. Στην Κίνα τα συνδικάτα συνεχίζουν να είναι μαζικές οργανώσεις του ΚΚ και εξαρτώνται άμεσα από την κρατική χρηματοδότηση και τις κυβερνητικές οδηγίες. Εναντιώνονται σε όλες τις απεργίες και επιτίθενται στις ανεξάρτητες μορφές οργάνωσης των εργατών. Αυτό δεν εμποδίζει τους αριστερούς υποστηρικτές του μαχητικού ή ρεφορμιστικού συνδικαλισμού -Μαοϊκούς ή όχι- να απαιτούν τη «μεταρρύθμιση» των κρατικών συνδικάτων ώστε να μπορούν να λειτουργούν ως πραγματικά συνδικάτα έναντι του κεφαλαίου και του κράτους. Άλλοι αριστεροί πρωτεργάτες τάσσονται υπέρ της δημιουργίας ανεξάρτητων συνδικάτων δυτικού τύπου που θα δρουν προς όφελος των συμφερόντων των εργατών. Αντιπαρέρχονται όμως τη μακρά ιστορία του συμβιβασμού των συνδικάτων και την αποδυνάμωση των εργατικών αγώνων που έχουν προκαλέσει αυτού του είδους τα συνδικάτα σε χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο.

Αντί να παρέχει τα σωστά «αριστερά» εργαλεία επισκευής της διαλυόμενης καπιταλιστικής κοινωνικής δομής, λαδώνοντας τα γρανάζια της διαιτησίας και της ειρήνευσης των κοινωνικών αγώνων ή ακόμα κι επινοώντας εκ νέου τον μύθο ενός «εργατικού κράτους», η αριστερά θα έπρεπε να εμπλακεί περισσότερο και να υποστηρίξει τις διαδικασίες ταξικής (ανα)σύνθεσης σπάζοντας την κρατική λογοκρισία και διαδίδοντας περισσότερες πληροφορίες για τους αγώνες στην Κίνα και πέρα από αυτή, απέχοντας από τον εποικοδομητικό της ρόλο εντός των ορίων του καπιταλισμού και σφυρηλατώντας εργαλεία καταστρεπτικής κριτικής. Αυτού του τύπου η κριτική πρέπει να ξεδιαλύνει την κρατική προπαγάνδα αλλά και την ομίχλη που περιβάλλει την καπιταλιστική εκμετάλλευση και να ρίχνει φως στους αγώνες που μπορούν να ανοίξουν προοπτικές πέρα από τον καπιταλισμό. Συγκεκριμένες μέθοδοι πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον δύο στοιχεία, ίχνη των οποίων μπορούν να βρεθούν σε ολόκληρη την ιστορία της επαναστατικής πολιτικής στην Κίνα: ανάλυση των διαδικασιών της ταξικής (ανα)σύνθεσης από την οπτική των προλετάρων και των άλλων καταπιεζόμενων ανθρώπων· παραλλαγές της *conricerca* (συν-έρευνα), μιας απόπειρας να σπάσουν, μέσω της μαχητικής έρευνας, οι διαχωρισμοί μεταξύ των προλετάρων, των ακτιβιστών και των επονομαζόμενων διανοούμενων τόσο εντός της Κίνας όσο και σε σχέση με τους προλετάρους και τους ακτιβιστές αλλού – ως κομμάτι μιας νέας οργάνωσης από τα κάτω.

²⁴ Μια πιο λεπτομερής ανάλυση της κινεζικής «αριστεράς» θα υπερέβαινε το αντικείμενο του άρθρου. Για μια συζήτηση σχετικά με τη Μαοϊστική κληρονομιά και τη «φιλελεύθερη» επονομαζόμενη Νέα Αριστερά στην Κίνα βλέπε: Lance Carter, “A Chinese Alternative? Interpreting the Chinese New Left Politically”, *Insurgent Notes*, Issue 1 (June 2010).

Παγκοσμιοποιημένη προοπτική

Φυσικά αυτό δεν είναι μια πρόκληση μόνο για την αριστερά μέσα και γύρω από την Κίνα αλλά σε ολόκληρο τον κόσμο. Είναι εκπληκτικό πώς μετά από δεκαετίες αποτυχημένων προγραμμάτων των αριστερών κομμάτων, των εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων και του κρατικού σοσιαλισμού ή της σοσιαλδημοκρατίας, ένα μεγάλο κομμάτι της αριστεράς συνεχίζει να επιμένει στην παλιά αριστερή αφήγηση της οικοδόμησης του κράτους, του κομματικού κοινοβουλευτισμού, του πατερναλισμού και των πολιτικών εξουσίας – ακόμα και σε μια εποχή παγκόσμιας κρίσης και εξαθλίωσης που έχει οδηγήσει σε πρωτοφανή κοινωνική οργή και εξέγερση.

Αυτή είναι η στιγμή για να επιτεθούμε στο μοντέλο της φθηνής εργασίας, στις ιδέες της κοινωνικής συνεργασίας και στους συμβιβασμούς του κοινωνικού κράτους. Η αριστερά πρέπει να αφήσει πίσω της τις ιδέες των καταναλωτικών μποϊκοτάζ, της εταιρικής ευθύνης και των αριστερών λόμπι και να συμμετάσχει σε μη πατερναλιστικές δράσεις αλληλεγγύης πέρα από τα φυσικά και εικονικά σύνορα. Ο ξεπερασμένος δι-εθνισμός πρέπει να αντικατασταθεί από την προοπτική μιας παγκόσμιας εργατικής τάξης. Αυτή η τάξη παραμένει διαχωρισμένη μεταξύ Βορρά και Νότου, από τις εθνικές αγορές εργασίας (καθώς και από σεξιστικούς και ρατσιστικούς διαχωρισμούς της εργασίας εντός αυτών των αγορών) και κατά μήκος των παγκόσμιων μεταναστευτικών αλυσίδων. Ωστόσο, το παγκόσμιο κύμα αγώνων δίνει την ευκαιρία να επιτεθούμε και να καταργήσουμε αυτά τα σύνορα από τα κάτω.

Το παγκόσμιο κεφάλαιο πήγε στην Κίνα δημιουργώντας μια συμμαχία με ένα κομματικό κράτος που προσπαθούσε να επιβιώσει και να υπερασπιστεί την κυριαρχία του. Ακολούθησαν συγκρούσεις που ξεκίνησαν από τις Ειδικές Οικονομικές Ζώνες στην Ανατολική Ακτή της Κίνας και τώρα ακολουθούν τις διαδρομές της μετεγκατάστασης του κεφαλαίου στην Κεντρική και Δυτική Κίνα. Εάν αυξηθεί η πίεση από τα κάτω και το καθεστώς αναγκαστεί να κάνει περισσότερες παραχωρήσεις -όπως τα προηγούμενα χρόνια- και εάν η παγκόσμια κρίση ενταθεί και ξεσπάσει σε ολόκληρη την Κίνα, οι κοινωνικοί αγώνες εκεί μπορεί να έχουν αντίκτυπο σε παγκόσμιο επίπεδο, να ενωθούν με κοινωνικές εξεγέρσεις αλλού και να ανατρέψουν τα καπιταλιστικά σχέδια διαχείρισης της κρίσης. Συχνά οι κοινωνικοί αγώνες δεν έχουν πολιτικά αιτήματα -τόσο στην Κίνα όσο και αλλού- αλλά εάν δημιουργήσουν ένα μαζικό κίνημα μπορούν να εξουθενώσουν το καπιταλιστικό δίκτυο εκμετάλλευσης και καταστολής και να ανοίξουν τον δρόμο για έναν κόσμο πέρα από τις καπιταλιστικές σχέσεις. Αυτή η διαδικασία μπορεί μόλις να έχει αρχίσει και σίγουρα οι αγώνες στην Κίνα θα παίξουν βασικό ρόλο στον καθορισμό της κατεύθυνσης και την έκβαση.

Ας εμπλακούμε.

10 Παράγραφοι Εναντίον 1 Σάπιου Μήλου (της Apple) – ιδουλεία στη Foxconn

από τους φίλους του gongchao (Μάρτιος 2013)

1 Πρόλογος

Η Foxconn είναι η μεγαλύτερη υπεργολαβική κατασκευάστρια εταιρεία ηλεκτρονικών στον κόσμο και παράγει για την Apple, τη Sony, τη Google, τη Microsoft, την Amazon και άλλα εμπορικά σήματα στα μεγάλα της εργοστάσια στην Κίνα και σε άλλες χώρες. Οι εργάτες της Foxconn είναι οι ιδούλοι (iSlaves) που αντιμετωπίζουν άσχημες εργασιακές συνθήκες ενώ κατασκευάζουν τα εργαλεία επικοινωνίας μας όπως τα iPhone, τα Kindles ή τα Playstation.

Το 2010, μια σειρά από αυτοκτονίες εργατών συντάραξε τα εργοστάσια της Foxconn στην Κίνα και τράβηξε την προσοχή παγκοσμίως. Η πίεση που δέχτηκε λόγω της γενικής κατακραυγής έκανε τη Foxconn να υποσχεθεί ότι θα βελτιώσει τις συνθήκες και θα αυξήσει τους μισθούς, ωστόσο έκτοτε η κατάσταση δεν έχει καλύτερψει: η Foxconn επιταχύνει τη μετεγκατάσταση των εργοστασίων της στην Κινέζικη ενδοχώρα, προσλαμβάνει σπουδαστές μαθητευόμενους ως ακόμα φθηνότερη εργατική δύναμη, συγκαλύπτει εργατικά ατυχήματα για να γλυτώσει χρήματα και εξακολουθεί να διατηρεί ένα καθεστώς μιλιταριστικής διοίκησης.¹

Ωστόσο, οι εργάτες της Foxconn απέχουν πολύ από το να αποτελούν τα σιωπηλά θύματα της εκμετάλλευσης και της καταστολής της Foxconn. Πέρα από τις καθημερινές μορφές αντίστασης ενάντια στο ρυθμό της αλυσίδας παραγωγής, οι εργάτες της Foxconn έχουν κάνει απεργίες αλλά και εξεγέρσεις.

2 Αθλια παραγωγή

Οι υπεργολαβικές κατασκευάστριες εταιρείες προσφέρουν την παραγωγική τους ικανότητα σε εμπορικά σήματα που δεν κατέχουν εργοστάσια, ένα σύστημα που αναπτύχθηκε τις δεκαετίες του '70 και '80 όχι μόνο στα ηλεκτρονικά προϊόντα αλλά και στην κλωστοϋφαντουργία και στα παπούτσια. Πολλές από αυτές τις εταιρείες βρίσκονται σε ειδικές οικονομικές ζώνες σε χώρες με χαμηλά μεροκάματα – στην Ασία, στη Λατινική Αμερική και την Ανατολική Ευρώπη.

Από τη δεκαετία του '80 που η Foxconn ξεκίνησε ως μια μικρή υπεργολαβική εταιρεία εξελίχθηκε στον μεγαλύτερο κατασκευαστή παγκοσμίως με πάνω από ένα εκατομμύριο εργάτες μόνο στην Κίνα. Στα εργοστάσιά της των δεκάδων ή ακόμα και εκατοντάδων χιλιάδων εργατών σε βιομηχανικά κέντρα σ' όλη τη χώρα (π.χ. στο Shenzhen, Kunshan, Taiyuan, Hangzhou, Chengdu, Zhengzhou, Langfang), η Foxconn διαχειρίζεται σχεδόν το σύνολο των διαδικασιών στην ανάπτυξη και παραγωγή ηλεκτρονικών προϊόντων και οι εγκαταστάσεις της περιλαμβάνουν από κατασκευή low-tech εξαρτημάτων ως high-tech συναρμολόγηση. Η Foxconn έχει «βελτιώσει» ένα παραγωγικό σύστημα που θεωρείται υπόδειγμα για εταιρείες που κινούνται στην παγκόσμια αγορά και για αλυσίδες παραγωγής παγκοσμίως.

¹ Αυτά είναι τα συμπεράσματα μιας έρευνας για τη Foxconn που καταγράφηκαν στο βιβλίο, *Wo Zai Fushikang* (Εγώ στη Foxconn), των Pun Ngai, Lu Huilin, Guo Yuhua, Shen Yuan (2012), Πεκίνο. Το βιβλίο εκδόθηκε στα γερμανικά τον Μάρτη του 2013: *iSlaves – Ausbeutung und Widerstand in Chinas Foxconn-Fabriken* (Εκμετάλλευση και αντίσταση στα εργοστάσια της Foxconn στην Κίνα), δες <http://www.gongchao.org/de/islaves-buch>

3 Σκέτη εκμετάλλευση

Η λέξη iSlave μπορεί να μεταφραστεί ως «δουλεύω σαν σκλάβος».² Δουλεύεις σαν σκλάβος για το αφεντικό στην εποχή του διαδικτύου, όντας υπαγμένος στην καπιταλιστική εκμετάλλευση και σε ένα βίαιο εργοστασιακό καθεστώς. Οι εργασιακές συνθήκες στη Foxconn χαρακτηρίζονται από Ταιηλορικές μεθόδους παραγωγής στην αλυσίδα παραγωγής και στους πάγκους εργασίας, ένα σύστημα εργασίας με βάρδιες που περιλαμβάνει υποχρεωτικές και εν μέρει απλήρωτες υπερωρίες, αυστηρή και συχνά δεσποτική εποπτεία εν ώρα εργασίας, υψηλής έντασης και ταχύτητας εργασία και επικίνδυνες συνθήκες τόσο όσον αφορά σε επικίνδυνα μηχανήματα όσο και σε τοξικά υλικά που συνεπάγονται εργατικά ατυχήματα και αρρώστιες.³

Το αυταρχικό στυλ διοίκησης περιλαμβάνει αυστηρούς ελέγχους στη δουλειά, σκληρές τιμωρίες ακόμα και για ασήμαντα «πταίσματα», σωματικό έλεγχο από τους σεκιουριτάδες της εταιρείας και πολλά ακόμα. Οι ασφυκτικά γεμάτοι κοιτώνες όπου ζουν οι περισσότεροι εργάτες είναι η προέκταση του εργοστασίου και της αλυσίδας παραγωγής, με φυλασσόμενες πύλες, υποχρεωτικό καθάρισμα του χώρου από τους ίδιους τους εργάτες και σκόπιμη κατανομή εργατών από διαφορετικά τμήματα και βάρδιες στον ίδιο κοιτώνα, πράγμα που οδηγεί σε απομόνωση, έλλειψη ύπνου και συγκρούσεις μεταξύ των εργατών – μια πολιτική που εφαρμόζει η Foxconn για να διαιρεί τους εργάτες και να αποτρέπει τη συλλογική αντίσταση.

4 Φθηνότερα κι από φθηνά

Οι περισσότεροι από τους εργάτες στη γραμμή παραγωγής είναι μετανάστες από 16 έως 25 χρονών και το 60% είναι άντρες.⁴ Βγάζουν περίπου 1300 με 2300 γουάν το μήνα (συμπεριλαμβανομένων και των υπερωριών, δηλαδή κάπου 160 με 280 ευρώ). Το ποσό αυτό είναι παραπάνω από το νόμιμο κατώτατο μισθό της κάθε περιοχής αλλά παρόλα αυτά δεν επαρκεί για να εγκατασταθεί κανείς στις πόλεις, να κάνει οικογένεια ή να ζήσει μια ζωή όπως θα ήθελε.

Για να παρακάμψει τους εργατικούς νόμους, συμπεριλαμβανομένου και του κανονισμού του κατώτατου μισθού, η Foxconn προσλαμβάνει κάθε χρόνο δεκάδες χιλιάδες σπουδαστές από 16 ως 18 χρονών από τεχνικές σχολές, υποτίθεται ως μαθητευόμενους.⁵ Συχνά υποχρεώνονται από τη σχολή τους να δουλέψουν για τη Foxconn ως μέρος της επαγγελματικής τους εκπαίδευσης, τυπικά δηλαδή κάνοντας μαθητεία για να αποκτήσουν επαγγελματικές δεξιότητες, αλλά στην πραγματικότητα δουλεύουν στην αλυσίδα παραγωγής

² Η αγγλική λέξη 'slave' προέρχεται από την παλιά γαλλική 'sclave' που προέρχεται από τη μεσαιωνική Λατινική 'sclavus' που προέρχεται από τη βυζαντινή ελληνική λέξη σκλάβος. Η λέξη σκλάβος, με τη σειρά της, προέρχεται από το εθνώνυμο Σλάβος, γιατί σε κάποιους πολέμους στον πρώιμο Μεσαίωνα είχαν αιχμαλωτιστεί και σκλαβωθεί πολλοί Σλάβοι (βλ. <http://en.wikipedia.org/wiki/Slave>)· το 'i' στο iPhone ή στο iPad συμβολίζει το 'internet', αλλά και το 'individual' και το αγγλικό 'I' (εγώ), δεξ: <http://www.quora.com/History-of-Apple-Inc/How-did-Apple-choose-the-i-naming-convention-iMac-iPod>.

³ Για περισσότερες πληροφορίες, δεξ στο βιβλίο για τη Foxconn (βλ. σημ. 1) καθώς και στο <http://www.gongchao.org/de/slaves-buch>. Μια ενδιαφέρουσα συνέντευξη με έναν πρώην εργάτη της Foxconn όπου περιγράφει τις εργασιακές συνθήκες υπάρχει στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.youtube.com/watch?v=lhf0tgtXd8c&feature=youtu.be>

⁴ Αυτό άλλαξε την περασμένη δεκαετία. Πριν η συντριπτική πλειοψηφία των εργατών ήταν γυναίκες αλλά λόγω της έλλειψης εργατικών χεριών στα βιομηχανικά κέντρα, ειδικά στην περιοχή Pearl River Delta, η Foxconn άρχισε να προσλαμβάνει περισσότερους άντρες εργάτες.

⁵ Οι μαθητευόμενοι αποτελούσαν το 15% της συνολικής εργατικής δύναμης της Foxconn το 2010: Pun Ngai/Chan, Jenny: The Spatial Politics of Labor in China: Life, Labor, and a New Generation of Migrant Workers. *The South Atlantic Quarterly* 112:1, Χειμώνας 2013.

μαζί με τους άλλους εργάτες ενώ παίρνουν χαμηλότερους μισθούς και απολύονται εύκολα χωρίς αποζημίωση. Αυτοί οι σπουδαστές αποτελούν έναν ευέλικτο εφεδρικό στρατό εργατών και, εκτός από τη Foxconn, πολλές άλλες εταιρείες στην Κίνα αντλούν προσωπικό από αυτή τη δεξαμενή εργατικού δυναμικού.

5 Εξέγερση και ταραχές

Η ιστορία του iSlave είναι μια ιστορία εκμετάλλευσης και καταστολής αλλά και καθημερινής αντίστασης και αγώνα. Οι αγώνες γίνονται ενάντια στην καπιταλιστική προσταγή πάνω στους εργάτες και τον έλεγχο στην παραγωγή, ενάντια στην ένταση και την ταχύτητα της εργασίας (την παραγωγή ανταλλακτικής αξίας) καθώς και για την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων (την παραγωγή αξίας χρήσης).

Οι εργάτες της Foxconn παραπονιούνται για πολλά προβλήματα: τους χαμηλούς μισθούς, τον βάρβαρο ρυθμό των μηχανών, την έλλειψη νοήματος και την ανία στη δουλειά, τις επικίνδυνες συνθήκες εργασίας, τους δεσποτικούς προϊσταμένους και τους ασφυκτικά γεμάτους κοιτώνες. Παρομοιάζουν τη Foxconn με φυλακή, το φαγητό στις καντίνες της με χοιροτροφή και έχουν σιχαθεί την καθημερινή εξάντληση στη διάρκεια της δουλειάς αλλά και μετά. Λένε μάλιστα: «Αν μείνεις πολύ στη Foxconn αποβλακώνεσαι!» ή «Η Foxconn με έχει προδώσει, δεν θα τη λυπηθώ λοιπόν!»⁶

Εκτός του να την εγκαταλείπουν –η Foxconn έχει υψηλό ποσοστό απερχόμενων εργατών σε σχέση με το συνολικό αριθμό– οι εργάτες χρησιμοποιούν συχνά καθημερινές μορφές αντίστασης και σαμποτάζ ή κωλυσιεργούν (απεργίες ζήλου) και κάποιες φορές συμμετέχουν σε συλλογικούς αγώνες όπως απεργίες, π.χ. στα εργοστάσια στο Zhengzhou τον Οκτώβριο του 2012 και στο Fengcheng τον Ιανουάριο του 2013. Όπου τέτοιες μορφές αγώνα μπλοκαρίστηκαν από το милитарιστικό καθεστώς της Foxconn, ξέσπασαν ταραχές, όπως στο Chengdu τον Ιούνιο του 2012 και στο Taiyuan το Σεπτέμβριο του 2012.⁷

6 Διορθώνοντας τα αδιόρθωτα

Σε πολλά βιομηχανικά κέντρα στην Κίνα, ο αριθμός των αγώνων των μεταναστών εργατών έχει αυξηθεί από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 – φτάνοντας σε αποκορύφωμα με το κύμα απεργιών στην αυτοκινητοβιομηχανία το καλοκαίρι του 2010. Οι εταιρείες αναγκάστηκαν να δώσουν αυξήσεις. Σ' αυτό συνέβαλε και το ότι το Κινέζικο Κομμουνιστικό Κόμμα (ΚΚΚ) φοβάται μια αποσταθεροποίηση της κυριαρχίας του εξαιτίας εργατικών αναταραχών και γι' αυτό αύξησε τους επίσημους τοπικούς κατώτατους μισθούς κατά ετήσιο μέσο όρο 12,5 % από το 2006 ως το 2011, με μια προβλεπόμενη επιπλέον ετήσια αύξηση κατά τουλάχιστον 13 % μέχρι το 2015.⁸

Μετά την πλημμυρίδα αυτοκτονιών στα Κινέζικα εργοστάσιά της το 2010, η Foxconn βρέθηκε στο στόχαστρο και αύξησε τους μισθούς (ενώ ταυτόχρονα έκοψε επιδόματα και πληρωμή υπερωριών), αλλά επίσης επιτάχυνε τη μετεγκατάσταση μονάδων παραγωγής από τις νοτιοανατολικές παράκτιες περιοχές στην Κινέζικη ενδοχώρα όπου οι μισθοί είναι έως

⁶ Δες τις ιστορίες των εργατών στο βιβλίο των Pun Ngai, Lu Huilin, Guo Yuhua, Shen Yuan (2012), που αναφέρεται στη σημείωση 1.

⁷ Για μια (μη ολοκληρωμένη) απαρίθμηση των απεργιών και εξεγέρσεων στα εργοστάσια της Foxconn, δες τον πίνακα στο <http://www.gongchao.org/de/islaves-buch/arbeiterkaempfe-bei-foxconn/liste-von-arbeiterunruhen>

⁸ Δες <http://www.reuters.com/article/2012/02/08/us-china-economy-jobs-idUSTRE8170DY20120208>: σύμφωνα με άλλα στοιχεία, «οι πραγματικοί μισθοί σε δολάρια του 2005 έχουν αυξηθεί κατά 350% τα τελευταία 11 χρόνια» στην Κίνα: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/7412b714-6fc3-11e2-8785-00144feab49a.html#axzz2LeN0U055>

και 50% μικρότεροι. Μ' αυτόν τον τρόπο, εκμεταλλεύτηκε τον ανταγωνισμό ανάμεσα στις περιφέρειες και τους δήμους για επενδύσεις και έλαβε κρατική οικονομική βοήθεια. Την ίδια στιγμή, η Foxconn συνέχισε να επενδύει σε νέα μηχανήματα και τεχνολογία όχι τόσο για ν' αντικαταστήσει ανθρώπινη εργασία αλλά για να την αποειδικεύσει και να την απαξιώσει ακόμα περισσότερο υποτάσσοντάς την όλο και πιο πολύ στο ρυθμό της μηχανής. Ωστόσο, ούτε η μετεγκατάσταση των εργοστασίων ούτε η τεχνολογική αναδιάρθρωση διόρθωσαν τα αδιόρθωτα: μετά το 2010 οι περισσότεροι καταγεγραμμένοι αγώνες έλαβαν χώρα στα νέα εργοστάσια στην ύπαιθρο της ενδοχώρας.

7 Τακτικές αντιπερισπασμού

Εδώ και χρόνια το ΚΚΚ προσπαθεί να εμποδίσει την ανάπτυξη εργατικών αγώνων όχι μόνο με την αύξηση του κατώτατου μισθού και την καταστολή αλλά και με το καναλιζάρισμα της προλεταριακής δυσανεξίας μέσα από όργανα διαμεσολάβησης, εργατικά δικαστήρια και με την άμεση εμπλοκή του γραφείου εργασίας. Στο βαθμό όμως που αυτά τα μέτρα δεν απέτρεψαν επαναλαμβανόμενα κύματα εργατικών αγώνων τα τελευταία χρόνια –δηλαδή το μεγάλο κύμα το καλοκαίρι του 2010– το ΚΚΚ πειραματίζεται με αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας των συνδικάτων που ελέγχονται από το κράτος. Σε μερικές εταιρείες που πρόσφατα έγιναν αγώνες (όπως στο εργοστάσιο της Honda στο Foshan που το 2010 ξεκίνησαν απεργίες) καταργήθηκαν εν μέρει οι διορισμοί συνδικαλιστικών στελεχών από τα πάνω και επετράπησαν οι εκλογές αντιπροσώπων των εργατών.

Αρχές του 2013, η Foxconn ανακοίνωσε ότι θα διενεργούσε εκλογές συνδικαλιστικών αντιπροσώπων σε επιχειρησιακό επίπεδο μέχρι τον Ιούλιο οι οποίες θα επαναλαμβάνονται κάθε πέντε χρόνια. Το επίσημο συνδικάτο του ΚΚΚ δραστηριοποιείται στη Foxconn από το 2006, κάτω από τον αυστηρό έλεγχο της εργοδοσίας. Μια «δημοκρατική» νομιμοποίηση των συνδικαλιστικών αντιπροσώπων σε επιχειρησιακό επίπεδο υποτίθεται ότι θα αντιστρέψει την εικόνα της Foxconn ως εργασιακού κάτεργου. Η Foxconn θέλει να υπονομεύσει την ισχύ των εργατικών δικτύων που βρίσκονται πίσω από τις απεργίες και άλλες μορφές αντίστασης και είναι ανεξάρτητα από τα συνδικάτα. Μέσω της μεταρρύθμισης που επιχειρείται στα συνδικάτα η διοίκηση θα είναι καλύτερα ενημερωμένη σχετικά με ό,τι δυσαρεστεί τους εργάτες και έτσι θα μπορεί να παίρνει μέτρα έγκαιρα ώστε να προλαμβάνει τη συλλογική δράση.

8 Όταν απλά η μπόχα βγαίνει στην επιφάνεια

Έχει γίνει μεγάλη και έντονη κριτική στη Foxconn για τη βάρβαρη εκμετάλλευση και τις σκληρές εργασιακές συνθήκες – πράγμα που ισχύει και για την Apple: η αμερικάνικη εταιρεία είναι μια αστραφτερή φίρμα που συμβολίζει μια παγκοσμιοποιημένη καπιταλιστική κουλτούρα βασισμένη σε μια απάνθρωπη μορφή μισθωτής δουλείας – σε εργοστάσια προμηθευτών όπως η Foxconn, στα Apple stores και αλλού.

Η διεθνής καμπάνια ενάντια σ' αυτές τις εταιρείες είχε ήδη αρχίσει πριν τις αυτοκτονίες το 2010 και έχει ως στόχο να εκθέσει την εταιρεία, να εντείνει τη δημόσια πίεση και να οργανώσειμποϊκοτάζ στην αγορά των προϊόντων – με την ελπίδα ότι όλα αυτά θα αναγκάσουν τη Foxconn να βελτιώσει τις συνθήκες.⁹ Είναι δύσκολο να πει κανείς ποια είναι η αποτελεσματικότητα αυτής της καμπάνιας. Σίγουρα η Apple ενδιαφέρεται για την εικόνα της ώστε να διατηρήσει τις πωλήσεις της αλλά προς το παρόν τόσο η Apple όσο και η Foxconn δεν έχουν δώσει παρά ψεύτικες υποσχέσεις και δεν έχουν κάνει παρά διακοσμητικού τύπου αλλαγές. Τι περισσότερο θα μπορούσαμε να περιμένουμε; Η πραγματική πίεση οφείλεται στο υψηλό ποσοστό απερχόμενων εργατών σε σχέση με το

⁹ Για αυτές τις καμπάνιες, δες για παράδειγμα τα σάιτ *Good Electronics* <http://goodelectronics.org> και *Make IT Fair* <http://makeitfair.org>.

συνολικό αριθμό σε συνδυασμό με την έλλειψη εργατικών χεριών σε βιομηχανικά κέντρα στην Κίνα και τους συχνούς εργατικούς αγώνες στα εργοστάσια της Foxconn.

Ωστόσο, το ζήτημα με τέτοιου είδους καμπάνιες αποκαλύψεων και μποϊκοτάζ εναντίον συγκεκριμένων εταιρειών δεν είναι η αποτελεσματικότητά τους. Οι περισσότερες καμπάνιες αυτού του είδους είτε δημιουργούν είτε επιδεινώνουν τα εξής προβλήματα: 1) συχνά περιορίζονται σε μια κριτική της «υπερεκμετάλλευσης», των «κακών αφεντικών», των «μη δημοκρατικών εταιρειών» ή των «union busters».¹⁰ Αυτό τις κάνει να έχουν αιτήματα του τύπου: «κοινωνικά υπεύθυνη» διοίκηση, «δημοκρατική» μεσολάβηση των συγκρούσεων μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας ή ακόμα χειρότερα να ζητάνε την παρέμβαση του (αυταρχικού) κράτους για να κατοχυρώσει ή να αποκαταστήσει την «κοινωνική δικαιοσύνη»· 2) οι καμπάνιες συχνά προωθούν (ανεξάρτητα) σωματεία, συλλογικές διαπραγματεύσεις ή άλλες μορφές διαπραγμάτευσης μεταξύ κεφαλαίου και εργατών και 3) οι καμπάνιες ζητάνε την υποστήριξη των αγώνων των εργατών από τα έξω, από τους «καταναλωτές» των «πλούσιων χωρών» προς τους «παραγωγούς» των «φτωχών χωρών» που παρουσιάζονται ως αδύναμοι (ή ως θύματα).

9 Όχι άλλη ιδουλεία

Παρά τις καλές της προθέσεις, μια τέτοια περιορισμένη (ιδεολογική) κριτική του καπιταλισμού οδηγεί σε αυταπάτες ότι μπορούν να γίνουν βαθιές αλλαγές με μια ρεφορμιστική μεσολάβηση. Η ταξική πάλη δεν είναι ένα εκκρεμές που γέρνει είτε προς τους εργατικούς αγώνες είτε προς την καπιταλιστική αναδιάρθρωση εντός ενός μεταρρυθμισμένου καπιταλιστικού πλαισίου, η ταξική πάλη είναι το κίνημα για το ξεπέραςμα του ίδιου του καπιταλισμού.

Επιπλέον, το αίτημα για «ανεξάρτητα σωματεία» πέφτει στο κενό γιατί οι εργάτες στη Foxconn θα βελτιώσουν τις συνθήκες εργασίας τους μόνο αν αποκτήσουν περισσότερη δύναμη όπως αυτή εκφράζεται μέσα από την άρνηση της εργασίας με απεργίες ή άλλες μορφές αγώνα στα εργοστάσια της Foxconn. Ένα συνδικάτο είναι σε θέση να κάνει καλύτερες συμφωνίες στις συλλογικές διαπραγματεύσεις μόνο στο βαθμό που οι εργάτες μπορούν να συνεχίσουν αυτού του είδους τη συλλογική δράση. Τέλος, είναι ολέθρια η διαστρέβλωση της έννοιας της ενοποίησης των αγώνων των προλεταρίων σ' όλο τον κόσμο μέσω της στήριξης των «αναξιοπαθούντων παραγωγών» από τους «καταναλωτές» γιατί βαθαίνει τις διαιρέσεις ανάμεσα στους εργάτες από διαφορετικά μέρη του κόσμου.

Σε καιρούς βαθιάς καπιταλιστικής κρίσης με νέα ταξικά κινήματα παγκοσμίως που δείχνουν την ικανότητά τους να αυτοοργανώνονται, μόνο οι καμπάνιες που επιτίθενται σε όλες τις καπιταλιστικές δομές εκμετάλλευσης έχουν νόημα, αυτές που δεν επιδιώκουν την ταξική διαμεσολάβηση και που βασίζονται στην αμοιβαία αλληλεγγύη χωρίς να βλέπουν τους

¹⁰ (σ.τ.μ.) Union busters αποκαλούνται οι επαγγελματίες σύμβουλοι ή δικηγόροι, οι οποίοι ενδέχεται να αντιπροσωπεύουν μια νομική κοινοπραξία ή μια συμβουλευτική εταιρεία. Αυτοδιαφημίζονται για την ικανότητά τους στη δόλια χρήση της εργατικής νομοθεσίας και ειδικεύονται στην παροχή συμβουλών στους εργοδότες με στόχο τη ματαίωση προσπαθειών συνδικαλιστικής οργάνωσης ή τη στέρηση της πιστοποίησης των συνδικάτων (decertification). Οι union busters συνήθως αυτοπροσδιορίζονται ως «εταιρείες αποφυγής συνδικάτων», «σύμβουλοι διοίκησης» ή «σύμβουλοι εργατικών ζητημάτων». Προσφέρουν νομικές υπηρεσίες, συμβουλές, εκπαιδευτικά σεμινάρια και υλικό στη διοίκηση και τους επόπτες, καθώς και μια ποικιλία στοχευμένου προπαγανδιστικού υλικού εναντίον των συνδικάτων στους εργαζομένους (από βίντεο, αφίσες, φυλλάδια, διαφημιστικά φυλλάδια μέχρι δώρα). Με τις εκλεπτυσμένες συμβουλές τους, την κατάρτιση που παρέχουν και το υλικό τους βοηθούν τον εργοδότη να σπείρει διχόνοια μεταξύ των εργαζομένων στη διάρκεια μιας συνδικαλιστικής οργανωτικής εκστρατείας και να παραπληροφορήσει τους εργαζόμενους σχετικά με το συνδικάτο πριν αυτοί ψηφίσουν στις εκλογές των συνδικαλιστικών εκπροσώπων τους. Επιπλέον, οι union busters παρέχουν συμβουλές στη διοίκηση για το πώς να καθυστερήσει ή να παρατείνει τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων σχεδόν επ' αόριστον σε σημείο αφόρητης πλήξης.

άλλους αφ' υψηλού. Η αλληλεγγύη είναι δυνατή όταν (δυνητικά) εξεγερμένα και ενδυναμωμένα υποκείμενα βάζουν κοινούς στόχους και συνδέουν τους αγώνες τους. Στην περίπτωση της Foxconn αυτό σημαίνει ότι βιομηχανικοί εργάτες στα εργοστάσια της Foxconn στην Κίνα (ή στην Τσεχία και σε άλλες χώρες), εργάτες ορυχείων κολτανίου στο Κονγκό, πωλητές των καταστημάτων της Apple και υπάλληλοι τηλεφωνικών κέντρων σ' όλον τον κόσμο και άλλοι εργάτες θα παλέψουν ενάντια στη δική τους εκμετάλλευση αναγνωρίζοντας την εκμετάλλευση και τους αγώνες σε όλη την παραγωγική αλυσίδα.

10 Επίλογος

Το πιο τρομακτικό σχετικά με τη Foxconn δεν είναι οι ακρότητες και η αθλιότητα αλλά η ρουτινιάρικη και φαινομενική κανονικότητα της εκμετάλλευσης και της ταπείνωσης. Ο όρος *ιδούλος* δεν προσδιορίζει μόνο αυτήν τη συγκεκριμένη μορφή μισθωτής δουλειάς, αλλά την ίδια την εκμετάλλευση μέσω της μισθωτής εργασίας: την υποταγή σε ένα αυταρχικό παραγωγικό καθεστώς, την απόσπαση υπεραξίας με ασφυκτικές εργασιακές διαδικασίες. Με άλλα λόγια, η χοντροκομμένη μορφή εκμετάλλευσης της Foxconn δε βασίζεται στους νοσηρούς εγκεφάλους των καπιταλιστών της εταιρείας (αν και τέτοιοι είναι), αλλά στη λογική της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Η δεσποτική της διαχείριση είναι μια στρατηγική κυριαρχίας και στυψίματος της εργατικής δύναμης, και ως τέτοια, μια αντίδραση ενάντια στην καθημερινή αντίσταση των εργατών.

Ο καθημερινός αυτός αγώνας των *ιδούλων* στρέφεται γύρω από το πόσο πολύ και σε τι τιμή η εργατική τους δύναμη υφίσταται εκμετάλλευση – ή ακόμα και γύρω από το κατά πόσο θα έπρεπε να κάνουν εξαντλητικές, μονότονες, επικίνδυνες δουλειές στο εργοστάσιο. Δεν είναι τα θύματα και τα γρανάζια της μηχανής του κεφαλαίου –όπως φαίνονται από την σκοπιά του κεφαλαίου– αλλά μια δύναμη που συνεχώς διαταράσσει το καπιταλιστικό σχέδιο παραγωγής και αναπαραγωγής. Οι αγώνες των εργατών της Foxconn αντιπροσωπεύουν την ταξική σύγκρουση στο κινέζικο παγκόσμιο εργοστάσιο και, ως τέτοιοι, οι αγώνες τους αποτελούν κομμάτι των εντεινόμενων παγκόσμιων ταξικών αγώνων σήμερα οι οποίοι αποτελούν την αιτία και το αποτέλεσμα ταυτόχρονα της κρίσης του ίδιου του καπιταλισμού. Αν η δύναμη των εργατών στα κινέζικα εργοστάσια της παγκόσμιας αγοράς μεγαλώσει σε βαθμό που να μπορεί να καταστρέψει τη σημερινή παγκόσμια αλυσίδα της καπιταλιστικής συσσώρευσης, τότε όλα είναι δυνατά. Ας μην καθόμαστε απλά και μόνο να παρακολουθούμε, να περιμένουμε και να ελπίζουμε.

Μαρτυρία από το εργοστάσιο της Foxconn στο Chongqing, το 2011¹¹

«Η μηχανή είναι ο κύριος και αφέντης σου»

Yang, φοιτητής και εργάτης παραγωγής

Οι ποσοτώσεις παραγωγής και οι έλεγχοι ποιότητας πιέζουν τον εργάτη όσο και η χρήση λεκτικής βίας. Αυτό ήταν περισσότερο φανερό στις πρωινές συγκεντρώσεις. Πρώτα, φώναζαν όλα τα ονόματα. Μετά ο υπεύθυνος στην αλυσίδα παραγωγής εξηγούσε τα καθήκοντα της ημέρας και ανέφερε προβλήματα όπως την έλλειψη καθαριότητας στο χώρο εργασίας, την ακαταστασία στους πάγκους εργασίας, τις συζητήσεις την ώρα της δουλειάς και την κακή ποιότητα της δουλειάς. Κάθε πρωί έπρεπε να ακούμε αυτές τις επιπλήξεις. (...)

¹¹ Απόσπασμα από το βιβλίο των Pun Ngai, Lu Huilin, Guo Yuhua, Shen Yuan (2012) που αναφέρεται στη σημείωση 1.

Οι επόπτες καταπιέζουν τους εργάτες, οι μηχανές αφαιρούν το νόημα και την αξία της ζωής. Η δουλειά δεν απαιτεί καμιά ικανότητα σκέψης. Κάθε μέρα επαναλαμβάνονται οι ίδιες απλές κινήσεις του σώματος με αποτέλεσμα οι εργάτες σταδιακά να χάνουν τα αισθήματά τους και να γίνονται απαθείς. Δεν βρίσκονται πια στο παρόν με τις σκέψεις τους. Συνειδητοποίησα πως στη διάρκεια της δουλειάς πάθαινα συχνά blackout. Έκανα μηχανικά όλες τις κινήσεις της δουλειάς και ξαφνικά μια φορά πετάχτηκα τρομαγμένος και δεν θυμόμουν αν είχα συναρμολογήσει το τελευταίο εξάρτημα και αναγκάστηκα να ρωτήσω τον συνάδελφό μου. (...)

Οι μηχανές εμφανίζονται σαν παράξενα πλάσματα που ρουφάνε τις πρώτες ύλες, τις χωνεύουν μέσα τους και τις ξερνάνε ως τελειωμένα προϊόντα. Η διαδικασία της αυτοματοποιημένης παραγωγής απλοποιεί τα καθήκοντα του εργάτη που πια δεν έχει καμιά σημαντική λειτουργία στην παραγωγή. Περισσότερο υπηρετεί τις μηχανές. Έχουμε χάσει την αξία μας ως ανθρώπινα όντα και γίναμε προέκταση των μηχανών, το συμπλήρωμά τους, ή ο υπηρέτης τους κιόλας. Συχνά σκεφτόμουν ότι η μηχανή είναι ο κύριος και αφέντης μου που έπρεπε σαν δούλος να του χτενίσω τα μαλλιά. Δεν μπορούσα να τα χτενίσω πολύ γρήγορα ούτε πολύ αργά αλλά με τάξη και επιμέλεια, χωρίς να σπάσουν τρίχες και χωρίς να πέσει κάτω η χτένα. Αν δεν το έκανα σωστά, θα με κατηγορούσαν. (...)

Μια μέρα μια εργάτρια μου είπε ότι τον Ιανουάριο της ίδιας χρονιάς δεν πληρώθηκαν οι υπερωρίες και έτσι οι εργάτες σταμάτησαν να δουλεύουν. (...) Κάποιοι είχαν πάρει την πρωτοβουλία και αρνήθηκαν να δουλέψουν υπερωρίες εκείνη τη μέρα. Οι άλλοι εργάτες στην αίθουσα αμέσως τους ακολούθησαν και στο τέλος της κανονικής βάρδιας πολλοί εργάτες δεν έκαναν υπερωρίες και έφυγαν από την αίθουσα. Κάποιοι από αυτούς που είχαν πάρει τότε αυτήν την πρωτοβουλία έφυγαν αργότερα από την εταιρεία ή μετατέθηκαν σε άλλο τμήμα.

Μέσα στο εργοστάσιο μπορούσε κανείς να δει συχνά πως οι εργάτες έψαχναν ευκαιρίες για λούφα. Μια μέρα με πλησίασε ο συνάδελφος Ming. Είμαστε καλοί φίλοι αλλά αναρωτιόμουν γιατί δεν είχε τίποτα να κάνει την ώρα της δουλειάς. «Η μηχανή μου χάλασε», μου είπε. «Υπέροχα», του απάντησα. Έμεινε λίγο και μου ψιθύρισε: «Κατέστρεψα επίτηδες τη μηχανή. Απλά χρησιμοποίησα το κουμπί έκτακτης ανάγκης και η μηχανή σταμάτησε. Γύρισα τον διακόπτη λειτουργίας στην αρχική του θέση κι έτσι κανείς δεν ξέρει τι έγινε.» Ένας άλλος εργάτης μου είπε ότι όταν έχει πολλή δουλειά ή θέλει λίγο την ησυχία του χαλάει τα τυποποιημένα εξαρτήματα και έτσι χρειάζεται να τα ξαναφτιάξει. Μ' αυτόν τον τρόπο μειώνει τη δεδομένη ποσόστωση της παραγωγής και κάνει πιο αργό το ρυθμό της δουλειάς. Μου είπε μάλιστα ότι ο συνάδελφός του στη νυχτερινή βάρδια ξεφορτώθηκε δύο κούτες τυποποιημένων εξαρτημάτων.

Φυσικά, υπάρχει μια απλή και άμεση μορφή αντίστασης, απλά το να φύγεις. Μια φορά στο τέλος της βάρδιας πήρα ένα SMS από έναν εργάτη: «Τα παράτησα! Δεν έγινε τίποτα, απλώς δεν αντέχω να περάσω το νυχτερινό μαρτύριο ξανά.» Είχε δουλέψει για τη Foxconn μόνο 35 μέρες.